

Sophia Vyzoviti

*De ontmoetingsplaats voor
immigranten in de binnen-
stad van Athene: een model
van noodzakelijke fysieke
omgevingsfactoren*

22

---

*The Immigrants' Place of
Getting Together in Down-
town Athens: A Model of
Necessary Physical Environ-
mental Conditions*

De laatste tien jaar ontvangt Griekenland, van oudsher een land van waaruit mensen naar het Westen emigreren, een toenemend aantal immigranten binnen zijn grenzen, die zich vooral vestigen in de belangrijkste stedelijke centra. Sinds het begin van de jaren negentig is hun aantal gestaag toegenomen en momenteel maken ze naar schatting tien procent uit van de totale bevolking. Deze sociale groep nieuwkomers is etnisch zeer divers, want afkomstig uit een aantal verschillende landen: de Balkan, Oost-Europa, het Indiase subcontinent, het Midden- en Verre Oosten en Afrika.¹ De ruimtelijke spreiding van immigranten in Griekenland is het resultaat van eigen initiatief en heeft buiten de institutionele kaders om plaatsgevonden. In Athene, dat het merendeel van deze bevolkingsgroep heeft opgenomen, hebben de immigranten zich gevestigd in de verpauperende delen van het stadscentrum en in arbeiders- en middenklassebuurten. Hun aanwezigheid in de openbare ruimte is qua dichtheid en cohesie het meest zichtbaar in het westelijk deel van het centrum, met name binnen de historische driehoek van neoklassiek Athene, in de straten rond de centrale stadsmarkt.

Op basis van empirische waarneming, op deze locatie uitgevoerd van 2002 tot 2004, wordt in dit artikel het informele centrum onderzocht van de Atheense immigrantengemeenschap als een plek die gaandeweg wordt toegeëigend, hier aangeduid als de ‘ontmoetingsplaats voor immigranten’ (OPVI).

Om dit stedelijke fenomeen weer te geven werd een model geïntroduceerd; een beschrijvend model dat de verbanden expliciet maakt tussen de toestand van de toegeëigende locatie en de menselijke

During the past decade Greece, traditionally a source of immigration to the West, has become the receptor of a steadily increasing number of immigrants. Settling in the major urban centres, their population has rapidly increased since the beginning of the 1990s and today is estimated to be ten percent of the total population of the country. The geographic origins which reflect the ethnic diversity of this new social group include the Balkans, Eastern Europe, the Indian Subcontinent, the Middle and Far East and Africa.¹ The spatial establishment of immigrants in Greece has been self-organised, outside any institutionalised framework of intervention. In Athens, which has absorbed the majority of this population, immigrants have settled in deteriorating areas of the city centre and within working and middle class neighbourhoods. Their presence in public space peaks in density and cohesion in the western part of the city centre and particularly within the *historic triangle* of Neoclassical Athens in the streets around the central municipal market.

Built upon empirical observation conducted at this location between 2002 and 2004, this essay investigates the informal centre of the immigrant community in Athens as an *emergent appropriated place* which we call the *immigrants’ place of getting together* (IPOGT).

This essay introduces a system of representation of urban phenomenon; a descriptive model that makes explicit the interrelations between the state of the appropriated location and the human activity it accommodates. The model is used to identify the physical environmental conditions that contribute to the occurrence of a phenomenon

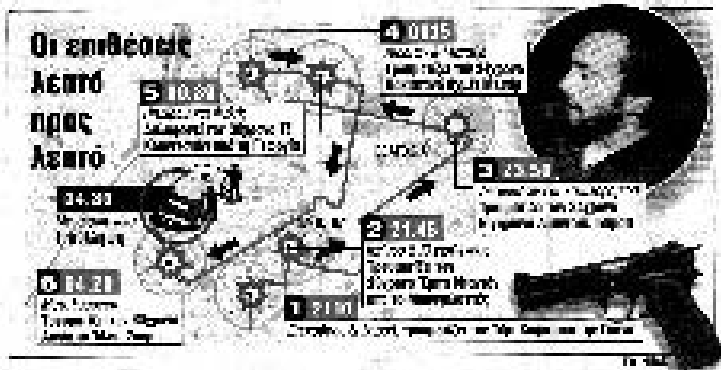
¹ Volgens de Sociale en economische atlas van Griekenland (T. Maloutas, *Social and Economical Atlas of Greece*, Athene 2000) is de onderverdeling van buitenlandse immigranten naar land van herkomst als volgt: Albanie 50%, Indiase subcontinent 10,5%, voormalige Sovjet-Unie 8,1%, Midden-Oosten 6,8%, Bulgarije 5,2%, Roemenië 4,8%, Polen 4,7%, Verre Oosten 3,4% en Afrika 1,7%.

¹ According to the Social and Economical Atlas of Greece (T. Maloutas, *Social and Economical Atlas of Greece*, Athens 2000) the division of foreign immigrants according to origin is: 50% Albania, 10.5% Indian Peninsula, 8.1% former USSR, 6.8% Middle East, 5.2% Bulgaria, 4.8% Romania, 4.7% Poland, 3.4% Far East, and 1.7% Africa.

activiteit die er plaatsvindt. Doel van het model is de fysieke omgevingsfactoren te identificeren die bevorderlijk zijn voor het optreden van het fenomeen op een specifieke locatie en die we als 'noodzakelijk maar niet voldoende' beschouwen. Het beschrijvende model wordt hier primair gepresenteerd als een onderzoeksmethode van fenomenen zoals die zich voordoen in de hedendaagse stad, met speciale aandacht voor de interactie tussen sociale groepen en stedelijke ruimte, en daarnaast als uitgangspunt voor de ontwikkeling van een ontwerp-instrument. Inzicht in de aard van het fenomeen en identificatie van de verbanden tussen de relevante factoren zijn namelijk essentiële vereisten voor ontwerpinterventies.

Voorspel Volgens het persbericht viel tussen 19 en 21 oktober 1999 Pantelis Kazakos, een drieëntwintigjarige veiligheidsbeambte van de Griekse nationale radio- en televisieomroep, in de binnenstad van Athene in totaal negen buitenlanders aan. Hij doodde er twee en verwondde er zeven. In eerste instantie, bij de aanval van 19 oktober, vermoordde hij de tweeëntwintigjarige Koerdische immigrant Hoshevi en verwondde Hoshevi's metgezellen Sherif Handel en Ushef Rasoul.

In de nacht van 21 op 22 oktober maakte hij de volgende slachtoffers: Tommy Kofit uit Ghana, 30, gewond; Ebdi Dandon uit Bangladesh, 28, gewond; Abdul Tsimot uit Nigeria, 43, gewond; George Koudessiani uit Georgië, 30, gedood; Ahmet Messar uit Pakistan, 34, gewond; Aldi Saab uit Egypte, 30, gewond. Na zijn arrestatie bekende de moordenaar zijn daden aan de politie en rechtvaardigde

Route van 7 uur racistische razernij / 7 hour itinerary of racist amuck

ze met de bewering dat hij ‘een missie’ had. Aan zijn tweeëntwintigjarige medeplichtige had hij toevertrouwd: ‘Mijn missie is het land te zuiveren van buitenlanders.’ Paradoxaal genoeg schreeuwde hij voordat hij op zijn slachtoffers schoot: ‘Ik ben christen-orthodox.’ Deze uitzonderlijke misdaad, een uniek voorbeeld van een racistische geweldsuitbarsting, is nu afgesloten: de moordenaar heeft levenslange gevangenisstraf gekregen.

Deze misdaad werkte als een vergrootglas dat, zij het sterk vervormd, liet zien dat de aanwezigheid van buitenlandse immigranten in Athene een algemeen onderkend feit was. Het was natuurlijk een extreem geval, maar tot op zekere hoogte ook een uiting van de vooroordelen van het algemene publiek tegen buitenlandse immigranten in Griekenland als minderwaardige en gevaarlijke personen, en medeoorzaak van de verslechterende economie van het land.² De route die de moordenaar bij zijn aanvallen koos, bewijst dat hij dit specifieke deel van Athene als immigrantenterritorium beschouwde. Uit het feit dat de aanvallen zich als incidenten voordeden en plaatsvonden op openbare plekken kunnen we afleiden dat de moordenaar een willekeurige route liep door immigrantenterrein op zoek naar zijn slachtoffers, een bewijs te meer van de significante aanwezigheid van buitenlandse immigranten in de publieke ruimten van de Atheense binnenstad. De bij de aanvallen gevolgde route laat de plattegrond van het immigrantenterritorium zien zoals de racistische moordenaar die in zijn hoofd had. Hij beschouwde dit deel van de Atheense binnenstad als het woongebied van immigranten en daarom werd het zijn jachtgebied.

²
V. Karydis, *De criminaliteit van immigranten in Griekenland* [in het Grieks], Athene 1996.

in a particular location, which we consider necessary though not sufficient. The construction of the descriptive model is submitted here primarily as a method of investigating phenomena of emergence in the contemporary city that focus on the interrelation between social group and urban space. It can also be seen as the foundation with which to create a design tool, since understanding the nature of phenomena and identifying relations between relevant factors is an essential prerequisite of design intervention.

Prelude According to the press report, between 19 and 21 October 1999, Pantelis Kazakos, a 23-year-old security officer from Greece’s National Radio and Television Broadcasting Company, assaulted a total of nine – wounding seven, and killing two – foreigners in the streets of downtown Athens. Initially, during his first assault on 19 October, he murdered the 22-year-old Kurdish immigrant Hoshevi, and wounded Hoshevi’s companions Sherif Handel and Ushef Rasoul.

The list of his victims on the night of the 21-22 October included: Tommy Kofit from Ghana, aged 30, wounded; Ebdi Dandon from Bangladesh, aged 28, wounded; Abdul Tsimot from Nigeria, aged 43, wounded; George Koudessiani from Georgia, aged 30, killed; Ahmet Messar from Pakistan, aged 34, wounded; Aldi Saab from Egypt, aged 30, wounded. After his arrest, the murderer confessed to the police and justified his deeds, claiming he was on ‘a mission’. To his 22-year-old accomplice he had confided: ‘I have the mission to clean the country of foreigners’. Paradoxically, before shooting at

Ontmoetingsplaats voor immigranten in het centrum van Athene /
The immigrants' place of getting together in downtown Athens

Aangezien de aanvallen gericht waren tegen een sociale groep en niet tegen specifieke personen kunnen we het forensische bewijs interpreteren als empirisch gegevensmateriaal:

- De lijst van slachtoffers vormde een willekeurige doorsnede van etnische categorieën immigranten.
- De bij de aanvallen gevolgde route was een indicatie voor concentratiegebieden, een territorium van etnische immigranten in de publieke ruimte van de Atheense binnenstad.

Algemene conclusies uit de manier waarop de moordenaar zijn slachtoffers identificeerde zijn:

- In de perceptie van de Atheners zijn etnische immigranten een afzonderlijke stedelijke groep gaan vormen.
- In de perceptie van de Atheners houden etnische immigranten zich op in afzonderlijke gebieden die als immigrantenterritorium te beschouwen zijn.

In het kwalitatieve sociale onderzoek is het een algemeen erkend feit dat verkennende studies profijt hebben van serendipiteit: onverwachte en toevallige factoren die grotere implicaties hebben.

In dit geval vormde deze uitzonderlijke racistische misdaad, begaan tegen immigranten in de binnenstad van Athene, een indicatie voor het potentieel van het gebied als locatie om een plek die gaandeweg wordt toegeëigend te bestuderen in een concrete stedelijke situatie.

Na voorbereidend archiefonderzoek en een voorlopig rapport getiteld *Mental map of a racist serial killer*, begon ik in mei 2002 aan een systematisch veldonderzoek, waaruit zich deze casestudy ontwikkelde.

his victims he yelled ‘I am a Christian Orthodox’. This extraordinary crime, an exceptional example of a racist spree, is now closed, with the murderer convicted to life imprisonment.

This crime acted as a magnifying lens, however distorted, revealing the public acknowledgment of the presence of foreign immigrants in Athens. Despite the extreme pathology of the case, the crime reflected the general public’s prejudices against foreign immigrants in Greece, whom many see as inferior, dangerous and a source of deterioration to the national economy.² The murderer’s itinerary of assaults exposes his perception of that specific area of Athens as immigrants’ territory. Considering the fact that the assaults were incidental, and took place in public space, we can presume that the murderer followed a random path through *immigrant turf* in pursuit of his victims. This fact verifies the significant presence of foreign immigrants in the public space of downtown Athens. The itinerary of the assaults displays the racist killer’s mental map of immigrant territory. This area of Athens was perceived as the habitat of immigrants, and served as a hunting ground.

Since the assaults were committed against a social group, rather than specific people, we could appreciate the forensic evidence as empirical data:

- The list of victims constituted a random sample of immigrant ethnic categories.
- The itinerary of assaults indicated areas of concentration, a territory of ethnic immigrants in the public space of downtown Athens.

²
V. Karydis, *The Criminality of Immigrants in Greece* [Greek text], Athens 1996.

Samenvatting van specifieke waarnemingen ter plekke In het westelijk deel van de binnenstad van Athene en vooral in het gebied waar de Menandrou de Sophokles, Plateia Thatrou, Diplari, Sapphous, Korinis en Geraniou kruist, worden regelmatig grote concentraties Aziatische en Afrikaanse mannen waargenomen. Deze straatbijeenkomsten doen zich gedurende de hele week regelmatig voor, meestal in de vroege avond van werkdagen, en bereiken hun piek in het weekend. Op zondag zijn in bescheiden mate ook vrouwen aanwezig. Vooral in de warme maanden komen de mannen in groten getale bijeen en nemen de straat met hun aanwezigheid in bezit.

In deze reeks straten hebben de Afrikaanse en Aziatische immigranten hun publieke domein gevestigd: ze houden er hun markten, ontspannen zich, beoefenen hun godsdienst, ontmoeten elkaar en wisselen informatie uit. Er zijn momenteel meer dan honderd immigrantenwinkels, -bedrijven en -verenigingen actief. Op piekmomenten komen in het gedeelte van de Menandrou tussen de kruisingen met de Sophokles en de Euripides (een afstand van honderd meter) tweehonderd personen bij elkaar.

Hier kunnen Aziaten en Afrikanen zich ontspannen en elkaar ontmoeten zonder te worden geconfronteerd met discriminatie, en kunnen ze zich in Athene thuis voelen. Ze ontmoeten vrienden en landgenoten, komen in aanraking met producten uit hun thuisland en consumeren ze, spreken hun eigen taal en wisselen informatie uit (over werk, huisvesting en verblijfsvergunningen) die voor hun overleving in Athene van essentieel belang is. In hun lichaamshouding en de manier waarop ze bezit nemen van de straat en zich voorwerpen

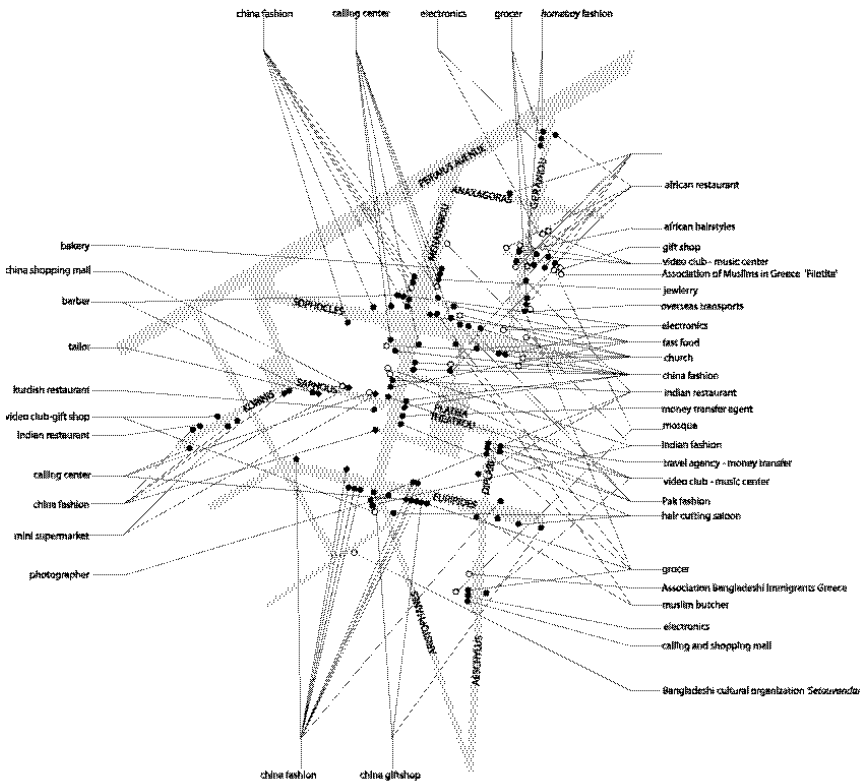

Vrouwen uit Sri Lanka op Piraeus, zondagavond, augustus 2004 / Sri Lankan women on Piraeus, Sunday evening, August 2004

Mannen uit Pakistan op het Theaterplein, zondagavond, augustus 2003 / Pakistani men on Theatre Square, Sunday evening, August 2003

208

Kruispunt van Sophocles en Menandrou, vrijdagavond, juli 2003 / The intersection of Sophocles and Menandrou, Friday evening, July 2003

Mannen uit Bangladesh op de Menandrou, woensdagavond, juli 2003 / Bangladeshi men on Menandrou, Wednesday evening, July 2003

toe-eigenen, stralen ze rust, ontspannenheid en zekerheid uit. De afgelopen tien jaar is dit deel van de binnenstad onlosmakelijk verbonden geraakt met de activiteiten van immigranten in Athene, en inmiddels is duidelijk dat ze in deze stad hun eigen sociale en culturele centrum hebben gevestigd. We zullen dit gebied in de binnenstad van Athene verder aanduiden als de *OPVI*.

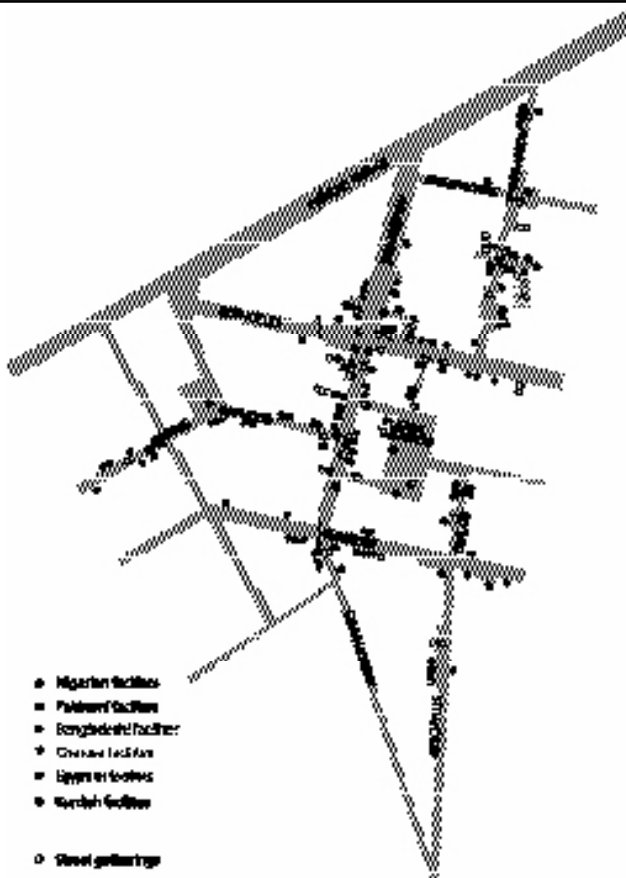
Verschillende groepen Aziatische en Afrikaanse immigranten hebben hun commerciële, sociale en culturele voorzieningen in deze locatie geconcentreerd, zodat de ontmoetingsplaats voor immigranten een stedelijk cluster vormt. Natuurlijk leidt deze concentratie van voorzieningen tot geografische nabijheid, maar onder verwijzing naar M.E. Porters verhandeling³ over de invloed van clusters op concurrentie kunnen we deze geografische concentratie van immigrantengroepen van uiteenlopende etnische afkomst in de Atheense binnenstad ook definiëren als een immigrantencluster die, met discriminatie en sociaal-culturele marginalisatie als gemeenschappelijke noemer, de concurrentiestrijd aangaat om de sociale, culturele en economische ruimte in de gaststad Athene. De immigrantencluster is multi-etnisch. De etnische diversiteit van de Aziatische en Afrikaanse immigranten die samenkomen in het gebied blijkt uit het grote aantal landen van herkomst: Afghanistan, Bangladesh, China, Egypte, Eritrea en Ethiopië, Ghana, India, Irak, Koerdistan, Libanon, Nigeria, Pakistan, Soedan en Sri Lanka.⁴ De vijf belangrijkste in het onderzoeksgebied⁵ vertegenwoordigde etnische groepen zijn Bangladeshi, Chinezen, Pakistani, Nigerianen en Koerden. Immigrantactiviteiten lijken zich te groeperen naar gemeenschappelijke etnische afkomst. Commerciële,

³ De definitie van concurrerende 'clusters van vernieuwing' is ontleend aan het werk van de econoom Michael E. Porter, die een cluster van vernieuwing definieert als 'een geografisch dicht bijeen liggende groep onderling verbonden bedrijven en verwante instellingen op een bepaald terrein, verbonden door zaken die ze gemeenschappelijk hebben en die elkaar aanvullen' (M.E. Porter, 'On Competition', *The Harvard Business Review Books* 1998, p. 199).

⁴ De genoemde landen van herkomst zijn ontleend aan interviews ter plekke. Een verslag van alle gemeenschappen van etnische immigranten in Griekenland is te vinden in: A. Marvakis, D. Parsanoglu, M. Paulou, *Immigranten in Griekenland* [in het Grieks], Athene 2001.

⁵ Uit waarneming komt naar voren dat 'ontmoetingsplaatsen' van Oost-Europese immigranten in de buurt liggen van, maar niet in het gekozen onderzoeksgebied. In dit opzicht verwijst de term 'immigrantcluster' zowel naar een groter gebied als naar een groter aantal etnische groepen.

Bundeling van voorzieningen van de vijf belangrijkste etnische groepen / Clustering of facilities of five major ethnic groups

sociale en culturele voorzieningen die zijn gevestigd door personen van dezelfde etnische groep concentreren zich in afzonderlijke micro-locaties binnen de genoemde reeks straten. De immigrantencluster is de afgelopen tien jaar gegroeid en voorziet voor de Atheense immigranten in essentiële sociaal-culturele en economische behoeften.⁶ Sinds in 1998 een wet van kracht werd die het buitenlanders toestond een bedrijf te vestigen als ze een verblijfsvergunning hadden aangevraagd, is de groei spectaculair geweest. Deze groei uitte zich tijdens de onderzoeksperiode (2002–2004) eerder in een toegenomen verdichting van voorzieningen dan in ruimtelijke expansie. De oorspronkelijke etnische subclusters hebben zich ontwikkeld tot locaties van multi-etnische concentratie.

Binnen de ruimtelijke uitgebreidheid van hun ontmoetingsplaats eigenen de immigranten zich alle beschikbare stedelijke ruimtes toe en creëren zo een denkbeeldig territorium waarop ze zonder angst voor discriminatie hun culturele identiteit kunnen projecteren. Twee soorten toe-eigening zijn waargenomen: de ene bestaat uit louter inbezitneming en uit zich primair in straatbijeekomsten, de andere brengt semi-permanente elementen voort die we als stilistische toe-eigening kunnen omschrijven. Stilistische toe-eigening verleent de ontmoetingsplaats voor immigranten een specifieke sfeer. De inbezitneming van de straat is dynamisch en kent pieken en dalen in de wekelijkse en dagelijkse activiteitscyclus. Bij hun toeëigening van de straat gaan de immigranten creatief om met de stedelijke ruimten en objecten; ze gebruiken die op onconventionele manieren,

⁶ In stedenbouwkundige onderzoeken wordt een economische agglomeratie van immigranten gedefinieerd als een economische of etnische enclave. 'In sommige steden zijn de immigrantenvestigingen inmiddels zo groot en dichtbevolkt dat de immigranten talrijke bedrijven hebben opgericht waar ze andere leden van hun etnische groep in dienst nemen. Deze etnische enclaves kunnen economische kansen bieden die in de gemeenschap als geheel niet beschikbaar zijn voor immigranten' (N. Kleniewski, *Cities, Change and Conflict. A Political Economy of Urban life*, Belmont 2001, p. 184). Het is nuttig het onderscheid aan te geven tussen de begrippen enclave en getto: 'het verschil tussen een enclave en een getto is deels ook het verschil tussen vrijwillige en onvrijwillige clustervorming. Als een groep elkaar onderling opzoekt voor wederzijdse hulp en om deel te hebben aan vertrouwde institutionele structuren, kan hun gemeenschap als een enclave worden beschouwd. Als ze alleen bij elkaar blijven omdat ze nergens anders welkom zijn, wordt de clustervorming onvrijwillig en gaat hun gemeenschap op een getto lijken' (Kleniewski, op.cit.).

We could also generalise from the murderer's method of victim identification:

- Ethnic immigrants have emerged, in the Athenians' perception, as a distinct urban group.
- Ethnic immigrants have emerged, in the Athenians' perception, as having a distinctive spatial allocation regarded as immigrant territory.

It is generally acknowledged in qualitative social research that exploratory studies take advantage of serendipity; those unexpected or chance factors that have larger implications. In this case, an extraordinarily racist crime committed against immigrants in the streets of downtown Athens indicated the potential investigation setting as *field site* for studying an emergent appropriated place in a real urban situation. After preliminary archival research, and a report entitled 'Mental Map of a Racist Serial Killer', I started, in May 2002, to systematically engage in research in the field, leading to the development of this case study.

Summary of Particular Observations in the Field In the western part of downtown Athens, and particularly in the streets including Menandrou and its intersections with Sophocles Street, Plateia Theatrou, Diplari, Sapphous, Korinis, and Geraniou, large concentrations of Asian and African men are regularly observed. These street gatherings occur throughout the week, on weekdays mostly in the early evening, reaching their peak during the weekend. On Sundays there

soms lijkt het wel of ze opnieuw ontwerpen.

Conceptueel kader voor de ontwikkeling van het model De OPVI

is een voorbeeld van het stedelijke fenomeen van plaatsen in opkomst: locaties die spontaan worden toegeëigend door stedelijke groepen om te voorzien in essentiële sociale, culturele en economische behoeften waar in ruimtelijke termen geen rekening mee is gehouden. Ik zal trachten een verklaring te geven voor het feit dat de OPVI op deze specifieke locatie is ontstaan. Omdat het geven van een verklaring ons primaire doel is, is er een beschrijvend model gecreëerd.⁷

De verbanden tussen de toestand van de toegeëigende locatie en de groepsactiviteiten die er plaatsvinden zijn expliciet gemaakt en daarbij wordt als conceptuele structuur het door Alexander Tzonis geïntroduceerde kader van ‘morfologie’, ‘operativiteit’ en ‘performativiteit’ gehanteerd.⁸ Toegesplitst op de OPVI:

- morfologie verwijst naar de fysieke kenmerken van de stedelijke locatie, de ruimten en objecten die de immigranten zich hebben toegeëigend;
- operativiteit naar de informele interactie binnen de immigrantengroep die plaatsvindt in de toegeëigende ruimten en objecten en ook naar het geheel van activiteiten dat verband houdt met interactie tussen de immigranten en deze bevordert;
- performativiteit verwijst naar de mate waarin deze interactie die in de toegeëigende locatie plaatsvindt, bevorderlijk is voor het vervullen van de behoeften, wensen en doelstellingen (tezamen als ‘normen’ aangeduid) van de immigranten.

⁷ M. Echenique, ‘Models: a discussion’ (1968), in: L. Martin, L. March (red.), *Urban Space and Structures*, Londen 1972.

⁸ A. Tzonis, L. Oorschot, *Frames – Plans – Representations: Concept dictaat inleiding programmatische & functionele analyse*, Faculteit Bouwkunde-Vakgroep Geschiedenis, Media en Theorie van Architectuur en Stedenbouw, Delft 1987.

is also a discreet presence of women. Especially during the warm months of the year the men gather in large numbers and take over the street space with their presence.

In this set of streets, African and Asian immigrants have established their public domain: their market, recreation, religion, social interaction and information exchange spaces. There are more than a hundred immigrants’ stores, enterprises and associations in operation today. There are two hundred people gathering in the street space of Menandrou between its intersection with Sophocles and Euripides Street – a distance of one hundred metres – at peak times.

Asian and African people recreate and socialise here without being confronted by discrimination, they can experience Athens as a place of belonging. They get together with friends and fellow countrymen, communicate with and consume products from their homeland, speak their native language, and exchange information – about work, housing or residence permits – that is essential for their survival in the city of Athens. Their bodily postures, the way they occupy the street space and appropriate objects, displays comfort, relaxation and security. During the past decade this part of the city centre has become embedded in the practices of Athens immigrants. Today it denotes that they have established their social and cultural centre in the city of Athens. In this essay this area of downtown Athens will be referred to as the immigrants’ place of getting together (IPOGT).

The IPOGT comprises an urban cluster. Different ethnic groups of Asian and African immigrants having aggregated their commercial, social and cultural facilities in this location. Besides the evident

Doel van het beschrijvende model van de *OPVI*, binnen het wetenschappelijk kader van de stedenbouwkundige planning, is het vaststellen van de fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor het ontstaan ervan. De fysieke omgeving wordt gezien als een toestand die grenzen stelt aan het menselijk gedrag – wat remmend kan werken of zaken juist vergemakkelijkt – en niet als een bepalende oorzaak. Spontane toe-eigening van stedelijke locaties door stedelijke groepen is een fenomeen dat niet deterministisch kan worden voorspeld. Wel zijn er fysieke omgevingsparameters die er invloed op uitoefenen. Het standpunt dat hier wordt ingenomen, is dat hoewel het bestaan van bepaalde beïnvloedende fysieke omgevingskenmerken binnen de stedelijke locatie geen garantie is voor toe-eigening door een groep (er zijn niet *voldoende* voorwaarden), die toe-eigening wel onmogelijk kan worden als ze er niet zijn (het zijn *noodzakelijke* voorwaarden). Het onderzoek is naar fysieke omgevingsfactoren die beperkingen opleggen aan het ontstaan van de *OPVI*, met de bedoeling tot een model te komen van noodzakelijke (maar niet voldoende) fysieke omgevingsfactoren.

Ontwikkeling van het beschrijvende model van de ontmoetingsplaats voor immigranten in de binnenstad van Athene Het beschrijvende model wordt via logische deductie opgebouwd op basis van empirische waarnemingen en literatuurbronnen. Na een analyse van de sociaal-culturele functies worden de fysieke omgevingsfactoren die deze sociaal-culturele functies beperken geïdentificeerd. De logische argumentatie die volgt uit de ontwikkeling van dit model is als volgt:

geographic proximity in the concentration of facilities, M.E. Porter's thesis³ will be taken into consideration in regard to the effect of clusters on competition, it could, accordingly, be defined as an *immigrant cluster*. A cluster of immigrant groups of different ethnic origins who are linked by commonalities of discrimination and socio-cultural marginalisation that compete for social, cultural and economic space. The immigrant cluster is multi-ethnic. The ethnic diversity of the Asian and African immigrants congregating in the area includes many countries of origin: Afghanistan, Bangladesh, China, Egypt, Eritrea and Ethiopia, Ghana, India, Iraq, Kurdistan, Lebanon, Nigeria, Pakistan, Sudan and Sri Lanka.⁴ The five major ethnic groups present in the area are the Bangladeshi, the Chinese, the Pakistani, the Nigerian and the Kurdish.⁵ Immigrant activity appears to aggregate according to common ethnic origin. Commercial, social and cultural facilities established by people of the same ethnic group concentrate in distinct micro locations within the set of streets.⁶ Since the 1998 legal act permitting the establishment of businesses by foreigners on the basis of a residence permit application, it has displayed a spectacular rhythm. During this field research (2002-2004), the growth of the cluster has shown an increase in the density of facilities within the area rather than spatial expansion. The originally distinct ethnic sub-clusters have evolved into locations of multiethnic concentration.

Within the spatial expanse of their place of getting together, immigrants appropriate all available urban space in order to produce an imaginary territory where they can project cultural identity without

³ The definition of competitive 'clusters of innovation' is attributed to the work of economist Michael E. Porter, who defines a cluster of innovation as 'a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities'. M.E. Porter, 'On Competition', *The Harvard Business Review Books* 1998, p. 199.

⁴ The countries of origin stated derive from interviews in the field. An account of all communities of ethnic immigrants in Greece is presented in: A. Marvakis, D. Parsanoglou and M. Paulou, *Immigrants in Greece* [Greek text], Athens, 2001.

⁵ Observation has indicated 'places of getting together' of Eastern European immigrants in proximity with but outside the designated area of study. In this respect the term 'immigrant cluster' refers to both a larger area and a larger number of ethnic groups.

⁶ In urban studies an immigrant economic agglomeration is defined as an economic enclave or

1. Als doorslaggevende performativiteit van deze toegeëigende plek beschouwt het model zijn vermogen de identiteit van de groep in kwestie te bevestigen.

2. Als secundaire performativiteit van deze toegeëigende plek beschouwt het model het beantwoorden aan de groepsnormen: de doelstellingen, normen en overtuigingen die de identiteit van de groep in kwestie uitmaken.

3. Als essentiële operativiteit beschouwt het model de interactie binnen groepen die beantwoordt aan de secundaire groepsnormen.

4. Als secundaire operativiteit beschouwt het model het geheel van verwante activiteiten, individuele en collectieve, die de interactie binnen groepen beperken.

5. Het model identificeert en toont de ruimtelijke afbakening van het geheel van verwante activiteiten die de interactie tussen groepen beperken. Opeenvolgingen van activiteiten worden weergegeven in precieze activiteitengrafieken en op plattegronden geprojecteerd, zodat er locatieactiviteiten -grafieken of topografische netwerken ontstaan.

6. Het model identificeert intrinsieke en contextuele morfologische eigenschappen van de ruimtelijke afbakening die bevorderlijk zijn voor activiteiten die verband houden met interactie binnen groepen. Het model hanteert drie onderzoeksschalen: de stedelijk-regionale schaal, de schaal van het stedelijke en de micro-locationele schaal.

Performativiteit 'Performativiteit' verwijst naar de invloed van de interactie binnen groepen op de toegeëigende locatie op de behoeften,

fear of discrimination. Two kinds of appropriation were observed in this particular case: one that consists purely of occupation and is manifested primarily by street gatherings and one that produces semi-fixed spatial elements – stylistic appropriation. Stylistic appropriation enhances the *IPOGT* with a particular atmosphere. Occupancy of the streetscape is dynamic and shows peaks and dips of activity during the weekly and daily cycle. In the realm of streetscape appropriation immigrants creatively engage with urban spaces and objects assigning unconventional uses and practically re-designing them.

Conceptual Framework for the Development of the Model

The *IPOGT* is represented as an instance of the urban phenomenon of *emergent places*; locations spontaneously appropriated by urban groups in order to fulfil essential social, cultural or economic needs that have not been accounted for in spatial terms. We attempted to provide an explanation of the occurrence of the *IPOGT* in this particular location. As the primary intention is explanatory, a *descriptive model*⁷ was constructed.

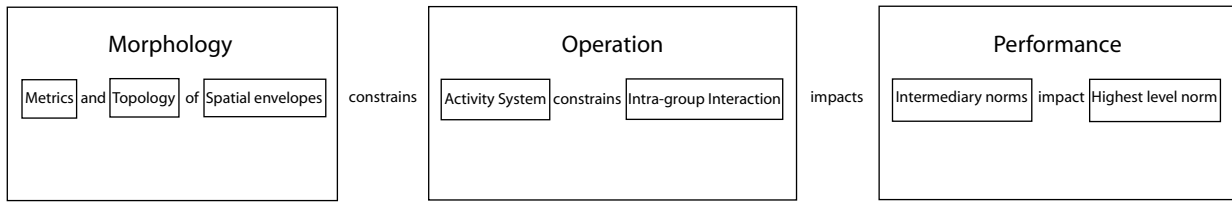
The explicit interrelations between the state of the appropriated location and the group activity it accommodates, employs as conceptual structure the 'Morphology, Operation, Performance' framework introduced by Alexander Tzonis.⁸ In this case

- *Morphology* refers to the physical characteristics of the urban location, spaces and objects that the immigrants have appropriated.
- *Operation* refers to informal interaction within the immigrant

ethnic enclave. 'In some cities immigrant settlements have become so large and dense that immigrants have established numerous businesses in which they employ other members of their ethnic group. These ethnic enclaves can provide economic opportunities that may not be available to immigrants in the wider community.' (N. Kleniewski, *Cities, Change and Conflict. A Political Economy of Urban life*, Belmont 2001, p. 184) It is noteworthy to add the distinction between the notions enclave and ghetto: 'the difference between an enclave and a ghetto is also partly the difference between voluntary and involuntary clustering. To the extent that a group sticks together for mutual aid and to participate in familiar institutions, their community can be thought as an enclave. To the extent that they stay together because they are not welcome anywhere else, their clustering becomes involuntary and their community resembles a ghetto.' (Kleniewski, *Cities, Change and Conflict*, op. cit.).

7

M. Echenique, 'Models: A Discussion' (1968), in: L. Martin and L. March (eds.), *Urban Space and Structures*, London 1972.

Conceptueel kader voor de ontwikkeling van het beschrijvende model van de ontmoetingsplaats voor immigranten /
Conceptual framework of the descriptive model of the immigrants' place of getting together

wensen en doelstellingen van die groep, die we aanduiden als normen.

Bij de definitie van het effect van de *OPVI* wordt ervan uitgegaan dat de immigranten in Athene een stedelijke subcultuur vormen, een groep met een eigen, kenmerkende sociale structuur en een symbolisch stelsel waarvan eigen normen, waarden en overtuigingen deel uitmaken die hun identiteit bepalen en hun activiteiten structureren.⁹

Er zijn binnen de immigrantengroep natuurlijk verschillen in maatschappelijke klasse, ras en geslacht die een verdere subculturele onderverdeling mogelijk maken, maar in de opbouw van het beschrijvende model gaan we uit van de heersende immigrantennormen. Inzicht in de primaire behoeften, wensen en doelstellingen van de immigranten maakt hun bedoelingen duidelijk bij het toe-eigenen van de betreffende locatie.

De wezenlijke sociale en culturele behoeften waaraan deze gaandeweg toegeëigende plek beantwoordt, leiden we af uit een combinatie

group that occurs in appropriated spaces and objects as well as to the system of activities that are associated with and supporting immigrant interaction.

- *Performance* refers to the impact of the interaction occurring in the appropriated location to the satisfaction of immigrants' needs, goals, and objectives that we call *norms*.

The goal of the descriptive model within the scientific scope of urban design is the identification of the physical environmental conditions that contribute to its existence. The investigation subject was the physical environment as a state that constrains human behaviour – which can be facilitating or inhibiting – rather than as a determining cause. The spontaneous appropriation of urban locations by urban groups is an urban phenomenon that cannot be deterministically forecast. Nevertheless, it is influenced by certain physical environmental parameters.

The position adopted here is that while the existence of certain influential physical environmental properties within an urban location cannot guarantee its appropriation by a group (they are not *sufficient* conditions), their absence can in fact inhibit appropriation (they are *necessary* conditions). Thus physical environmental conditions constraining the occurrence of the *IPOGT* were investigated, with the intention to construct a model of *necessary* – but not *sufficient* – physical environmental conditions.

⁹ Volgens Bourdieu 'maken overtuigingen, tradities, normen en waarden en taal deel uit van een cultuur; een cultuur leert ook bepaalde praktijken aan door individuen en groepen een plaats te geven in geïnstitutionaliseerde hiërarchieën. Cultuur belichaamt machtsrelaties, of dit nu is in de vorm van gewoonten, objecten, systemen of instituten. Symbolische systemen zijn 'strucurerende structuren': een middel om de sociale wereld de ordenen

⁸ A. Tzonis and L. Oorschot, *Frames – Plans – Representations: Concept dictaat inleiding programmatische & functionele analyse*, Faculteit Bouwkunde-Vakgroep Geschiedenis, Media en Theorie van Architectuur en Stedenbouw, Delft 1987.

van wat de empirische gegevens ons vertellen en eerdere etnografische onderzoeken onder immigrantengroepen.

en begrijpen' (P. Bourdieu, *The logic of practice*, Londen 1990).

Veiligheid Permanente vestiging van een etnische gemeenschap op een specifieke stedelijke locatie versterkt het gevoel van veiligheid en het zich thuis voelen in een stadslandschap. De *OPVI* vormt de hoogste concentratie van immigranten in Athene, een zichtbare uitdrukking van 'de veiligheid van de groep'.¹⁰ Veiligheid is een van de essentiële behoeften bij immigranten is waaraan wordt beantwoord.

¹⁰
K.R. Dudrah, 'Birmingham (UK): Constructing city spaces through Black popular culture and the Black public sphere', *City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 6 (2002) nr. 3.

Uitingsvrijheid Het uiting geven aan de culturele identiteit zonder angst voor discriminatie is voor immigranten en etnische minderheden van wezenlijk belang. In alle sociale arena's fungeert discriminatie als katalysator voor sociale interactie binnen de diaspora en de ontwikkeling van locaties die immigranten bezitten en beheren.¹¹ De *OPVI* maakt de sociale interactie zonder dreiging van een racistische confrontatie mogelijk en vergroot daardoor de uitingsvrijheid.

¹¹
E. J. White, 'Forging African Diaspora Places in Dublin', *City: analysis of urban trends, culture, theory, policy and action*, 6 (2002) nr. 1.

Zich thuis voelen De vestiging van culturele instellingen is van essentieel belang voor het cultureel bewustzijn van een groep. De vestiging van een groep immigranten in een nieuwe stedelijke omgeving doorloopt drie fasen: aankomst, vestiging en assimilatie.¹² De 'ontmoetingsplaats' is de locatie waar de culturele instellingen, religieuze centra en verenigingen momenteel gevestigd zijn. In dit artikel zal niet verder ingaan worden op de vraag of de Atheense immigranten in hun gastomgeving kunnen of willen assimileren, maar we constateren wel

¹²
G. Seufert, 'Between religion and ethnicity: a Kurdish – Alevi tribe in Globalizing Istanbul', in: A. Oncu, P. Weyland (red.), *Space, culture and Power. New identities in globalizing cities*, Londen/New Jersey 1997.

Development of the Descriptive Model of the IPOGT in Downtown Athens The descriptive model is constructed on the basis of empirical observations and literature sources by means of logical inference. The analysis of the social-cultural functions led to the identification of the physical environmental conditions that constrain these social-cultural functions. The logical argumentation that the development of the model entails is as follows:

1. The model considers as overriding Performance of this emergent place its ability to confirm the particular groups' identity.
2. The model identifies as intermediary Performance of this emergent place the satisfaction of group norms: goals, values and beliefs that constitute the particular group identity.
3. The model identifies the essential Operation, intra-group interaction that satisfies intermediary group norms.
4. The model identifies the intermediary Operation; the system of associated activities, individual and collective, constraining intra-group interaction.
5. The model identifies and represents the spatial envelopes of the system of associated activities constraining group interaction. Sequences of activities are represented by directed activity graphs and superimposed on plans, lead to activity location graphs or topographic networks.
6. The model identifies intrinsic and contextual Morphological properties of the spatial envelopes that contribute to the occurrence of activities associated with intra-group interaction. The model addresses three scales of investigation: the urban-regional, the scale of the urban and the micro-locational scale.

dat de groep zich op dit moment aan het vestigen is en dat de betreffende locatie hen in staat stelt zich in de stad thuis te voelen.

Relaties met het land van herkomst Uit antropologische onderzoeken naar diaspora's blijkt dat er altijd een emotionele band zichtbaar blijft tussen ontheemde gemeenschappen, zoals vluchtelingen of immigranten, en hun plaats van herkomst, want 'diaspora's laten altijd een spoor achter van collectieve herinnering aan een andere plaats en tijd en creëren nieuwe plattegronden van verlangen en gehechtheid'.¹³ Op de *OPVI* worden zowel op symbolisch als praktisch niveau relaties met het thuisland onderhouden.

Hulp bij dagelijkse problemen De antropologe Marina Petronoti, die onderzoek heeft gedaan bij de gemeenschap van Eritrese immigranten in Athene, merkt op dat de ontmoetingsplaatsen de plek zijn waar de Eritreërs horen of er nieuwelingen zijn aangekomen, elkaar over hun land van herkomst op de hoogte houden en informatie uitwisselen over werk, huisvesting, wetgeving en de gesprekken in de ambassade, waar ze gretig op wachten om naar weer een volgend land te kunnen emigreren. De nieuwkomers komen naar deze ontmoetingsplaatsen om toe te treden tot het sociale netwerk van de immigrantengemeenschap en hulp te vragen aan mensen die er al langer zitten.¹⁴ Op de ontmoetingsplaats krijgen immigranten hulp bij hun dagelijkse problemen.

¹³ A. Gray, *Research Practice for Cultural Studies. Ethnographic Methods and Lived Cultures*, Londen 2003.

¹⁴ M. Petronoti, *Portret van een interculturele relatie* [in het Grieks], Athene 1998.

Performance 'Performance' refers to the impact of interaction within the group occurring in the appropriated location to the group's needs, goals, and objectives that are called norms.

The essential assumption for the definition of the performance of the *IPOGT* is that the immigrants of Athens constitute an urban subculture, a group with distinct social structural characteristics and a symbolic system with particular norms, values and beliefs that constitute their identity and structure their practices.⁹

While there are class, race and gender distinctions within the immigrants group, leading to finer subcultural divisions, in the construction of the descriptive model we consider the prevailing immigrant norms. Gaining insight into the immigrants' principal needs, goals and objectives reveals their intentions in appropriating the particular location.

The essential social and cultural needs that are satisfied in this emergent place were deducted, combining evidence from empirical data and precedent ethnographic studies on immigrant groups.

Safety Settlement and establishment of an ethnic community in a specific urban location enhances the feeling of safety and belonging to a cityscape. The *IPOGT* presents the highest concentration of immigrants in the city of Athens, a visible notion of 'safety in numbers'.¹⁰ Therefore one can argue that one essential need of the immigrants satisfied here is safety.

⁹ According to Bourdieu 'Culture includes beliefs, traditions, values and language; it also mediates practices by connecting individuals and groups to institutionalised hierarchies. Whether in the form of dispositions, objects, systems or institutions, culture embodies power relations. Symbolic systems are "structuring structures": as means of ordering and understanding the social world'. P. Bourdieu, *The Logic of Practice*, Londen 1990.

¹⁰ K.R. Dudrah, 'Birmingham (UK): Constructing City Spaces through Black Popular Culture and the Black Public Sphere', *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 6 (2002) no. 3.

Financiële voordelen De conceptuele structuur van het model richt zich vooral op de sociaal-culturele functies van de *OPVI*, maar ook de economische voordelen van de immigrantencluster mogen niet onbelicht blijven. Er zijn vestiging geconstateerd van immigrantenwinkels en -bedrijven, waarvan de cliëntèle overwegend uit immigranten bestaat maar ook wel uit Grieken. Daarnaast zijn immigrantenwerknemers die in immigrantenbedrijven werken plus een aantal immigranten die als zelfstandig straatverkoper actief zijn. Met andere woorden, we zijn getuige van het ontstaan van een enclave-economie van immigranten. Andere immigranten vinden in het gebied werk in loondienst bij Griekse bedrijven, waarvoor ze meestal spontaan op straat worden aangeworven. Aangezien de immigrantenwinkels en -bedrijven commerciële banden onderhouden met het land van herkomst, groeit de immigrantencluster in Athene uit tot een knooppunt in het wereldwijde handelsnetwerk.

De conclusie luidt dat de vorming van een ontmoetingsplaats voor immigranten in tweërlei opzicht tot essentiële voordelen leidt. Het belangrijkste sociaal-culturele voordeel is de bevestiging van de identiteit en de versterking van het gemeenschapsgevoel onder immigranten, omdat wordt beantwoord aan hun behoefte aan veiligheid, uitingsvrijheid, zich thuis voelen, banden met het land van herkomst en hulp bij het dagelijks overleven. Tot de economische voordelen behoren het ontstaan van de enclave-economie van immigranten die deel uitmaakt van het wereldwijde handelsnetwerk en de werkgelegenheid binnen het gebied.

Freedom of Expression The expression of cultural identity without fear of discrimination is essential to immigrants and ethnic minorities. Discrimination, in all social arenas, provides the catalyst for intra-diaspora social interaction, and the development of immigrant-owned and managed locations.¹¹ One can argue that the *place of getting together* facilitates immigrants' social interaction without the threat of racist confrontation enabling freedom of expression.

Belonging The establishment of cultural institutions is essential to a group's cultural consciousness. The process of an immigrant group's settlement in a new urban environment entails three phases: arrival, establishment and assimilation.¹² The *IPOGT* is the location where immigrants' cultural institutions, places of worship and civic associations are currently established. While in the course of this essay there is no expansion on the ability or desire of Athens immigrants to assimilate into the host environment, it is acknowledged that the group is now in the process of establishment and that the particular location enables them to experience the city as a place of belonging.

Relations with the Home Country Anthropological diaspora studies attest that displaced communities like refugees or immigrants always bare an emotional link with the place of origination, as 'Diasporas always leave a trail of collective memory about another place and time and create new maps of desire and attachment'.¹³ In the *IPOGT* relations with the home country are attained both on a symbolic as well as on a practical level.

¹¹ E. J. White, 'Forging African Diaspora Places in Dublin', *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 6 (2002) no. 1.

¹² G. Seufert, 'Between Religion and Ethnicity: A Kurdish – Alevi Tribe in Globalizing Istanbul', in: A. Oncu and P. Weyland (eds.), *Space, Culture and Power. New Identities in Globalizing Cities*, London/New Jersey 1997.

¹³ A. Gray, *Research Practice for Cultural Studies. Ethnographic Methods and Lived Cultures*, London 2003.

Operativiteit ‘Operativiteit’ verwijst naar de informele interactie binnen groepen en naar het geheel van verwante en ondersteunende activiteiten¹⁵ dat plaatsvindt op de toegeëigende locatie. Informele interactie onder immigranten wordt van essentieel belang geacht in de zin dat ze de culturele kern¹⁶ versterkt van de identiteit van iedere etnische groep en van de groep immigranten in Athene als geheel. Het onderzoek richt zich uitsluitend op de interactie binnen de immigrantengroep (interactie binnen groepen) en laat zien hoe deze beantwoordt aan de specifieke sociale en culturele behoeften van de immigranten. Interactie tussen groepen en tussen de verschillende immigrantengroepen en de inheemse Atheners is op de locatie niet bestudeerd en dan ook niet in het model opgenomen.

De volgende vormen van interactie onder immigranten worden beschouwd als de essentiële operativiteit in de *OPVI*:

- spreken van de moedertaal
- samenkomen met mensen van dezelfde etnische groep
- vrienden ontmoeten
- informatie uitwisselen
- feesten vieren
- religieuze activiteiten

Daarnaast worden verwante en ondersteunende activiteiten met betrekking tot de interactie binnen groepen op de ontmoetingsplaats voor immigranten geïdentificeerd. Deze activiteiten zijn een secundaire activiteit die bevorderlijk is voor de interactie binnen de groep. Ik classificeer de activiteiten die de essentiële interactie binnen groepen

Bijeenkomst voor een geldwisselkantoor in de Menandrou, zondagmiddag, augustus 2003 / Gathering outside a money transfer agency in Menandrou, Sunday midday, August 2003

Bijeenkomst voor een Aziatische kruidenier in de Menandrou, zondagmiddag, augustus 2004 / Gathering outside an Asian Grocery in Menandrou, Sunday midday, August 2004

Help for Everyday Problems Anthropologist Marina Petronoti, who investigated the community of Eritrean immigrants in Athens, mentions that in the hangouts, Eritrean people learn about new arrivals, exchange news from home, information about work, houses, laws and interviews in embassies, while they eagerly await to emigrate to yet another country. It is to these hangouts that the newcomers come, in order to enter the immigrant community social network and to ask help from senior members.¹⁴ In the *IPOGT* immigrants find help for everyday problems.

Straatbijeenkomsten in de Menandrou, zondagmiddag, januari 2004 / Street gatherings in Menandrou, Sunday midday, January 2004

Financial Benefits Although within the conceptual structure of the model the primarily focus lays on the social-cultural functions of the *IPOGT* – one ought to acknowledge the economic benefits of the immigrant cluster. We have registered the establishment of immigrant-owned stores and enterprises serving mostly immigrant clientele as well as some Greeks. At the same time, we have observed immigrant employees working in immigrant owned businesses as well as a number of self-employed immigrant street merchants. Therefore we have witnessed the emergence of an immigrant enclave economy. Immigrants also find employment in the area as employees in Greek businesses, usually spontaneously recruited on the street. As immigrant stores and enterprises maintain commercial links with the country of origin, the immigrant cluster in Athens becomes a node in a global trade network.

Wandelen en elkaar ontmoeten op het trottoir van de Korinis, zondagmiddag, augustus 2003 / Strolling and congregating, the sidewalk of Korinis, Sunday midday, August 2003

beperken als individuele en collectieve activiteiten en bespreek uitgebreid kenmerkende, met elkaar samenhangende activiteiten.

Straatbijeekomsten De gemakkelijkst waarneembare collectieve activiteit in het gebied is het bijeenkomen op straat: kleine groepjes mannen die zich spontaan verzamelen in elke beschikbare openbare ruimte in het stelsel van straten en pleinen. Bij straatbijeekomsten treedt essentiële interactie binnen groepen op, zoals het samenzijn met personen van dezelfde etnische groep, spreken van de moedertaal en uitwisselen van informatie. Straatbijeekomsten vormen spontane toe-eigeningen van de straat en worden beperkt door de voetgangerscirculatie tussen de aankomst- en vertrekpunten van het openbaar vervoer en de locaties waar de immigrantenvoorzieningen zijn gevestigd. Straatbijeekomsten fluctueren sterk in intensiteit, met duidelijke pieken in omvang en intensiteit in het weekend en op doordeweekse avonden. De individuele activiteiten die deel uitmaken van de straatbijeekomsten zijn: staan, wachten, leunen, zitten, zich aan objecten vasthouden, omhelzen, voedsel en drank neerzetten, kijken, mobiel telefoneren en telefoonkaarten verhandelen.

Circulatie De circulatie, zowel van voetgangers als van voertuigen in het stratenstelsel van de ontmoetingsplaats voor immigranten, is een belangrijke secundaire activiteit die de sociale interactie tussen immigranten bevordert. De twee soorten circulatie blijken in de loop van de dag en de week omgekeerd evenredig toe en af te nemen. De voetgangerscirculatie van de immigranten bereikt zijn piek vooral op

In conclusion, there are two aspects of the performance of the *IPOGT* that could be considered as essential benefits from its formation. The prime social-cultural benefit is the confirmation of identity and the enhancement of the immigrants' sense of community by the satisfaction of their needs for safety, freedom of expression, belonging, relationships with the home country and help for everyday survival. Economic benefits include the immigrants' emergent enclave economy, being part of a global trade network and the possibilities to find employment within the area.

Operation 'Operation', refers to the informal interaction within the group as well as to the system of activities¹⁵ associated with and supporting it that occur in the appropriated location. Informal interaction among immigrants is considered essential, to the degree that it supports the *cultural core*¹⁶ of the distinct identity of each ethnic group as well the identity of immigrants in Athens as one group. Exclusively taken into consideration was the interaction within the immigrants' group – intra-group interaction – it indicated how this satisfies the specific social and cultural needs of the immigrants. Inter-group interaction between different immigrant groups and indigenous Athenians has not been observed in the location and it is not incorporated in the model.

The following interaction among immigrants' activities to be the *essential* Operation- in the *IPOGT* were considered:

- Use of mother tongue
- Hanging out with people of own ethnic group

¹⁵ Volgens Bourdieu 'is activiteit een categoriserende term voor een verscheidenheid aan handelingen gegroepeerd onder een algemene categorie (...) Verder heeft activiteit een aantal eigenschappen. Het heeft tijdsduur, een plaats in de tijd, meestal bepaald door het beginmoment, een plaats in een opvolging van gebeurtenissen, en een vaste plaats of route in de ruimte' (F.S. Chapin, *Human activity patterns in the city. Things people do in time and in space*, New York 1974).

¹⁶ Amos Rapoport acht het identificeren van de culturele kern die het profiel van een gebruikersgroep bepaalt – een specifieke levensstijl en een verzameling belangrijke activiteiten en de perifere elementen van een cultuur – van cruciaal belang voor de ontwerpen van cultuur-ondersteunende omgevingen. Hij stelt: 'Wanneer een omgeving het functioneren van kernelementen belemmert en onmogelijk maakt, kan dat een bedreiging vormen voor de overleving van de cultuur van die groep' (A. Rapoport, 'Cross-Cultural Aspects of Environmental Design', in: I. Altman, A. Rapoport, J. Wohlwill (red.), *Human Behavior and Environment. Advances*

¹⁵ According to Chapin 'activity is a classificatory term for a variety of acts grouped together under a more generic category ... Furthermore activity has a number of properties. It has duration, a position in time, usually designated by the start time, a place in a sequence of events, and a fixed location or a path in space'. F.S. Chapin, *Human Activity Patterns in the City. Things People Do in Time and in Space*, New York 1974.

¹⁶ Amos Rapoport considers the identification of the cultural core, which defines a user group profile; a particular lifestyle and a set of important activities, and the peripheral elements of a culture, to be crucial for the design of culture-supportive environments. He states that 'when environments inhibit and make impossible the functioning of core elements, a groups' cultural survival might be threatened'. (A. Rapoport, 'Cross-Cultural Aspects of Environmental Design', in: I. Altman, A. Rapoport and J. Wohlwill (eds.), *Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research: Volume 4: Environment and Culture*, New York/London 1980.)

doordeweekse avonden en in het weekend, als het rijdend verkeer is geluwd. De circulatie van voetgangers is in de eerste plaats bevorderlijk voor straatbijeenkomsten en incidentele ontmoetingen en beperkt de uitwisseling van informatie. Specifiek individuele activiteiten in verband met circulatie die zijn waargenomen zijn wandelen, slenteren en onderweg ergens naartoe zijn.

Clustervorming van etnische subgroepen Een in het oog springend kenmerk van de OPVI was de aanwezigheid van etnische subclusters binnen een multi-etnisch territorium: afzonderlijke etnische groepen die zich specifieke locaties hebben toegeëigend binnen het netwerk van straten. Dit blijkt in de eerste plaats uit de vestiging van voorzieningen, maar is ook waargenomen in straatbijeenkomsten. Immigrantenvoorzieningen concentreren zich vaak in een klein gebied, omdat de eigenaren graag in de buurt van landgenoten zitten. Clustervorming van etnische subgroepen beperkt zowel de interactie binnen groepen als tussen groepen onderling, en tot op zekere hoogte ook de vestiging van voorzieningen en het zich voordoen van straatbijeenkomsten. Individuele activiteiten die we in verband brengen met de clustervorming van etnische groepen zijn onder meer handelingen, houdingen, gezichtsuitdrukkingen en manieren van met elkaar omgaan die kenmerkend zijn voor die groep.

Oproepen van de sfeer van het land van herkomst In het onderzochte gebied vindt een stilistische toe-eigening van ruimten plaats door de plaatsing van borden, boodschappen, decoraties in de vorm

- Meeting friends
- Exchanging information
- Celebrating
- Worshipping

In addition we have identified the activities associated with and supporting intra-group interaction in the IPOGT. These activities were considered as *intermediary* Operation, contributing to immigrants' intra-group interaction. Activities constraining essential intra-group interaction in individual and collective activities were classified and expanded upon characteristic sets of activity.

Street Gatherings Street gatherings, small crowds of men spontaneously assembling in any available open space along the system of paths, are the most observable collective activity in the area. Street gatherings impact upon essential intra-group interaction such as hanging out with people of the same ethnic group, the use of the mother tongue and the exchange of information. Street gatherings comprise spontaneous appropriations of the streetscape and are constrained by pedestrian flow between transport entry points and the locations of immigrants' facilities. Street gatherings present short-term fluctuation and manifest peaks in size and density during weekends and evenings of weekdays. The individual activities that have been observed to comprise part of street gatherings are: standing, waiting, leaning, sitting, holding on to objects, hugging, placing food and drink, watching, talking on cell-phones and trading calling cards.

in Theory and Research: Volume 4: Environment and Culture, New York/Londen 1980). Volgens Rapoport kan de culturele kern worden geïdentificeerd door een omgevingsanalyse.

Wandelen over de Menandrou, zondagmiddag, augustus 2004 / Strolling along Menandrou, Sunday midday, August 2004

Uitstalling op balkon, Menandrou, augustus 2004 / Balcony display, Menandrou, August 2004

Mode voor homeboys in winkelgalerij, Geraniou, augustus 2004 / Homeboy fashion in a sidewalk arcade, Geraniou, August 2004

van patronen, figuren en kleur of de uitstalling van koopwaar, die het gebied een voor de inheemse Grieken exotische sfeer verlenen. Individuele activiteiten die we in verband brengen met het oproepen van de sfeer van het land van herkomst zijn onder meer: het zich conformeren aan uiterlijke kenmerken (in kleding, haarstijl, parfum), handelingen, houdingen, gezichtsuitdrukkingen en manieren van met elkaar omgaan die kenmerkend zijn voor die groep.¹⁷ Dit oproepen van de sfeer van het land van herkomst is een essentiële collectieve activiteit die er direct toe bijdraagt dat de immigranten zich thuis voelen en zich kunnen uiten, en dat er een emotionele band met het land van herkomst in stand wordt gehouden.

Vestiging van voorzieningen De vestiging van een grote verscheidenheid aan immigrantenvoorzieningen (winkels en bedrijven, verenigingen en religieuze centra) is bevorderlijk voor allerhande informele interactie binnen groepen op de ontmoetingsplaats voor immigranten: ze kunnen er feesten vieren, hun godsdienst beoefenen, informatie uitwisselen, omgaan met mensen van de eigen groep, vrienden ontmoeten en hun eigen taal spreken. De vestiging van voorzieningen heeft ook directe invloed op de sociaal-culturele en financiële normen van de immigranten en moet dan ook worden beschouwd als een essentiële voorwaarde voor het ontstaan van de ontmoetingsplaats voor immigranten.

Bereikbaarheid Een belangrijke voorwaarde voor het succes van de ontmoetingsplaats is dat de immigranten er gemakkelijk kunnen

Flow The flow of both vehicular and pedestrian circulation in the system of streets of the *IPOGT* formed a major intermediary Operation, contributing to social interaction. Both kinds of flow have been observed to reciprocally increase and decrease during the course of the day and week. Pedestrian circulation of immigrants manifests peaks mostly in the evenings of weekdays and weekends, when vehicular traffic is in recess. Primarily pedestrian flow contributes to street gatherings and incidental meetings and constrains exchange of information. Particular individual activities that have been observed to be associated with flow include strolling, cruising and passing through.

Clustering of Ethnic Subgroups One of the major observations about the *IPOGT* was the presence of ethnic sub-clusters within a multiethnic territory, as distinct ethnic groups have appropriated specific locations within the network of streets. This is primarily evident in the establishment of facilities, but has also been observed in the occurrence of street gatherings. Immigrant facilities tend to concentrate as facility owners seek proximity with fellow countrymen. The clustering of ethnic subgroups constrains both intra-group and inter-group interaction, as well as to a certain degree the establishment of facilities and the occurrence of street gatherings. Individual activities we consider associated with the clustering of ethnic groups include gestures, postures, facial expressions and proxemic relations particular to the group.

¹⁷ E.T. Hall, *The Hidden Dimension*, New York 1966 (1990).

Rapoport suggests that the cultural core can be identified by environmental analysis.

komen; als ze er vaak naartoe kunnen, hun godsdienst kunnen beoefenen, feest kunnen vieren en geregeld kunnen samenkomen, vindt er essentiële interactie binnen groepen plaats. De bereikbaarheid van de OPVI is onderzocht op basis van empirische gegevens, verzameld in het onderzoeksgebied, waarbij twee criteria worden gehanteerd: de door de immigranten gebruikte vervoersmiddelen en de reistijd vanaf de woning van de immigrant.

De eigenaren van de voorzieningen en de bezoekers aan OPVI bereiken de locatie primair per openbaar vervoer: metro, bus en tram. Een groot gedeelte komt te voet, terwijl van eigen vervoer het minst gebruik wordt gemaakt. Het is, gegeven de situatie van het Atheense vervoersnetwerk en de (voor Europese begrippen) extreem lage taxitarieven opvallend dat de immigranten niet de taxi nemen. Dit is te verklaren uit sociale motieven, zoals discriminatie door taxichauffeurs en de wens van de immigranten om anoniem te blijven. Eigen vervoer (zoals auto of motor) vormt een klein maar substantieel percentage. De locatie is voldoende bereikbaar voor eigen vervoer, vooral dankzij de aanwezigheid van gratis parkeerplaatsen langs de straten en zeer goedkope parkeergelegenheid in garages en op enkele braakliggende terreinen. Het netwerk van straten voor eenrichtingsverkeer die uitkomen op de grote verkeersaders vergroot de bereikbaarheid voor auto's en motoren.

Volgens verklaringen van bezoekers is de OPVI de belangrijkste locatie in Athene om hun vrije tijd door te brengen. De meesten komen daar op hun vrije dagen bij elkaar en brengen er dan de hele dag en avond door. Ze spreken er ook af met vrienden, omdat ze er

Aankondigingen in Urdu in de Korinis, januari 2004 / Announcements in Urdu at Korinis, January 2004

Decoratie van een Koerdisch restaurant, januari 2004 / Adornment of a Kurdish restaurant, January 2004

Evocation of Ambience of Home Country The stylistic appropriation of spatial envelopes by the placement of signs, messages, decorations by patterns, figures and colour or the display of merchandise that enhance the area with an exotic atmosphere. Individual activities associated with the evocation of ambience of home country include self fashioning, gestures, postures, facial expressions and proxemic relations that are particular to each group.¹⁷ This evocation of the ambience of the home country is an essential collective activity that contributes directly to the immigrants' norms of belonging and freedom of expression, as well as maintaining the emotional link to the country of origin.

Verjaardagsfeest bij een Afrikaanse kruidenier, Geraniou, januari 2004 / Birthday party in an African grocery, Geraniou, January 2004

Facility Establishment The establishment of a large variety of immigrant facilities – shops and enterprises, civic associations and places of worship – contributes to the occurrence of all kinds of informal intra-group interaction in the IPOGT, enabling immigrants to celebrate, worship, exchange information, hang out with people of their own group, meet friends and speak their mother tongue. It also impacts directly upon social-cultural and financial immigrants' norms and in this respect should be considered as an essential condition contributing to the existence of the IPOGT.

De apostolische kerk, Tuin der Vertrouwing, Menandrou, februari 2003 / The Apostolic Church, Garden of Comfort, Menandrou, February 2003

Accessibility Easy access of the immigrants to the IPOGT is a major contributing condition to the place's success, supporting the occurrence of essential intra-group interaction as it provides opportunities for frequent visits, facilitates worship and celebration and

vanaf hun woonadres gemakkelijk kunnen komen. De woningen van de immigranten bevinden zich voor het merendeel in wijken in het centrum van de stedelijke agglomeratie¹⁸ binnen de gemeentegrenzen van Athene. De reistijd vanaf de woning naar de OPVI valt binnen het beschikbare tijdsbudget van de bezoekers. Doorgaans duurt de rit maximaal dertig minuten met het openbaar vervoer. Gemeten naar de afstand in tijd tussen de woning van de immigrant en het gebruikte vervoermiddel is de stedelijke locatie van de immigrantencluster zeer goed bereikbaar.

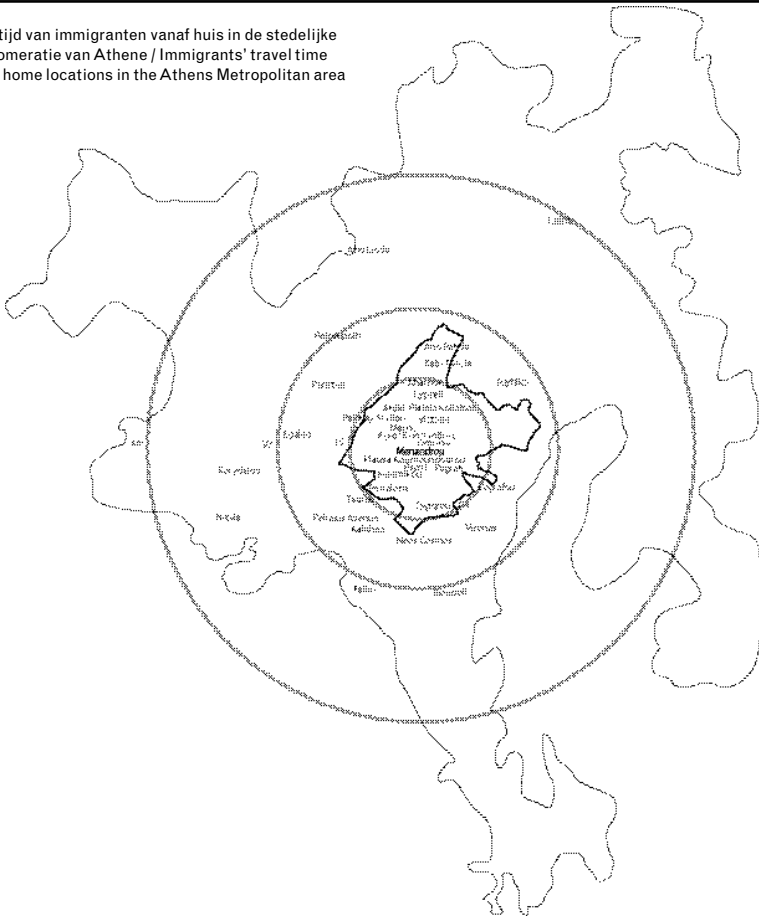
Morfologie ‘Morfologie’ verwijst naar de intrinsieke fysieke configuratie en de relatieve eigenschappen van de locatie die de groep zich heeft toegeëigend. Op de OPVI is de morfologie van de toegeëigende ruimten en objecten op de locatie een voorwaarde die de activiteit beperkt en dus invloed heeft op het effect. De morfologie van de toegeëigende locatie is een beperkende factor op het menselijk gedrag en niet een bepalende oorzaak. Fysieke omgevingsfactoren, die het ‘toe-eigeningspotentieel’¹⁹ van de locatie beperken, dat wil zeggen de mate waarin de morfologische kenmerken van de locatie activiteiten mogelijk maken die verband houden met informele interactie tussen immigranten en deze ondersteunen, zijn geïdentificeerd. Bij de morfologische analyse van de OPVI in Athene worden drie onderzoeksschalen gehanteerd:

- een stedelijk-regionale analyse op het niveau van het de stedelijke agglomeratie Athene

¹⁸ Maloutas, op. cit. (noot 1), p. 51.

¹⁹ De definitie van het ‘toe-eigeningspotentieel’ van een stedelijke locatie formuleren we naar analogie van het ‘gezelligheidspotentieel’ van een gebouw, door Tzonis gedefinieerd als ‘de mate waarin morfologische kenmerken van een gebouw bevorderlijk zijn voor ontmoetingen tussen gebruikers en invloed uitoefenen op het vormen van informele groepen en contacten’ (Tzonis, Oorschot, op. cit. noot 8).

Reistijd van immigranten vanaf huis in de stedelijke agglomeratie van Athene / Immigrants' travel time from home locations in the Athens Metropolitan area

¹⁷ E.T. Hall, *The Hidden Dimension*, New York 1966 [1990].

- een analyse van het stedelijke subsysteem op het niveau van de stratenpatronen
- een micro-locationele analyse op het niveau van ruimten en objecten.

Bij een morfologische analyse van de *OPVI* worden twee niveaus van ruimtelijke kenmerken onderscheiden:

- metrisch: de vorm en afmetingen van de toegeëigende ruimten en objecten
- topologisch: hoe zijn de toegeëigende ruimten en objecten als locaties die deel uitmaken van een netwerk van activiteiten geordend en hoe positioneren ze zich onderling.

Bij de analyse van de eigenschappen van de toegeëigende locaties wordt de term straatlandschap²⁰ gehanteerd als algemene categorie van stedelijke open ruimten en objecten die deel uitmaken van het stedelijke subsysteem dat de *OPVI* vormt. De vier categorieën van stedelijke ruimte die het specifieke straatlandschap vormen en potentieel bieden voor toe-eigening zijn:

- het patroon van routes dat specifiek is voor het weefsel van de binnenstad van Athene en waarvan buiten straten en trottoirs ook arcaden deel uitmaken die langs de trottoirs van flatgebouwen lopen en passages door stedelijke stratenblokken heen
- de grotere open oppervlakken, in dit geval het geasfalteerde Theaterplein, en een leeg perceel bij een kruising
- de tussenliggende ruimten (tussenvoorzieningen en het trottoir),

increases possibilities for getting together. The accessibility of the *IPOGT* was investigated on the basis of empiric data gathered in the area of study with respect to two criteria; the immigrants' means of transportation and the travel-time from immigrants' home locations.

According to the survey data, facility owners and visitors to the *IPOGT* access the location primarily by public transport: metro, bus and trolley. Access by walking manifests a high proportion while private transport is used least. It is noteworthy that, given the circumstances of Athens transport networks and the extremely cheap (for European standards) taxi fares, there is no use of taxis by immigrants. Social reasons, such as discrimination by taxi drivers and the immigrants' desire for anonymity, explain the lack of taxi usage by immigrants. Private transport – by own car or own motorbike – manifests a low but significant proportion. The location's accessibility by private transport is sufficient, largely due to the availability of free parking spaces along the streets and minimum-cost parking in garages and in some empty plots. The network of one-way traffic streets adjacent to the major traffic arteries aids accessibility by both car and motorbike.

According to the visitors' statements, the *IPOGT* is the number one location to spend their free time in Athens. They arrange meetings with friends there because it is convenient to get to form where they live. The majority of immigrants' residences are situated in urban districts in the centre of the Athens metropolitan area,¹⁸ belonging to the municipality of Athens. According to the survey, travel time from home locations to the *IPOGT* is within the visitors' available *time-*

20

De term 'straatlandschap' is te beschouwen als een toevoeging aan de term 'urban void', waarvan het beste voorbeeld wordt gevormd door Gianbattista Nolli's plattegrond van Rome (Nolli 1745). Volgens R. Trancik (*Finding lost Space: Theories of Urban Design*, New York 1986) zijn in een hedendaagse classificatie vijf typen stedelijke ruimte te onderscheiden:

- de toegangsruimte die de belangrijke overgang vormt van het privé-domein naar publiek territorium en waartoe foyers, voorterreinen, stallingen, nissen, lobby's en voortuinen gerekend kunnen worden
- de ruimte in een gebouwenblok: het omsloten gat in de donut, waarvan binnenhoven en kloostertuinen de beste voorbeelden zijn
- het primaire netwerk van straten en pleinen
- publieke parken en tuinen
- lineaire open ruimtesystemen, meestal in relatie met rivieren, kades en watergebieden.

18

Maloutas, op. cit. (note 1), p. 51.

- zoals entreehallen, lobby's, gangen, trappen en liften
- de stedelijke objecten, met name voertuigen die langs de hoofdstraat geparkeerd staan, plus objecten die moeten verhinderen dat er op het trottoir wordt geparkeerd. In de categorie van stedelijke objecten beschouwen we de 'urban poche'²¹ van het betreffende straatlandschap, zoals muren, zuilen, drempels, richels, raamkozijnen en trapjes.

De analyse van de topologische eigenschappen van de toegëigende locaties op de *OPVI* gebeurt aan de hand van alle drie de genoemde onderzoeksschalen. Met behulp van genummerde locatiegrafieken geven we de locaties van immigrantenactiviteiten aan als knooppunten en de overgangen tussen deze locaties als randen. Op de schaal van het stedelijk subsysteem is een locatiegrafiek geconstrueerd, een topografisch netwerk waaruit geometrische informatie kan worden afgeleid. Bepaalde concepten uit de grafiekentheorie²² zijn hiervoor gebruikt om de topologische eigenschappen van de locaties waar interactie binnen immigrantengroepen plaatsvindt en verwante ondersteunende activiteiten die daarvoor bevorderlijk zijn te identificeren.

Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor de bereikbaarheid van de stedelijke locatie Goede verbindingen op stedelijk-regionaal niveau van de *OPVI* met het omliggende gebied zijn van invloed op de bereikbaarheid ervan binnen de stedelijke agglomeratie Athene. Er is een groot aantal aankomst- en vertrekpunten voor alle plaatselijke vormen van openbaar vervoer: bus, metro en tram.

budgets. The majority of the cases fall into the category of a maximum of thirty minutes travel time by public transport. With respect to temporal distance from the immigrants' places of residence by their means of transportation, the urban location of the immigrant cluster is highly accessible.

Morphology 'Morphology' refers to the intrinsic physical configuration and the relative properties of the location appropriated by the group. In the area the Morphology of the appropriated spaces and objects in the location was investigated as a condition that constrains. Emphasis was put on the Morphology of the appropriated location as a constraint of human behaviour rather than a determining cause. The identification of physical environmental conditions that constrain the *appropriation potential*¹⁹ of the location was made. It regarded the degree to which morphological characteristics of the location permit the accommodation of activities associated with and supporting informal interaction between immigrants.

Morphological analysis of the area addresses three scales of investigation:

- Urban-regional analysis at the level of the Athens metropolitan area
- Urban subsystem analysis at the level of street patterns
- Micro-location analysis at the level of spaces and objects

²¹

'Urban poche' is te definiëren als 'het ruimtelijk veld van massieve delen die de contouren bepalen van de buitenruimten'. 'Poche' wordt in technische zin gedefinieerd als 'de muren, pilaren en andere massieve delen van een gebouw, die op architectuurtekeningen zwart zijn aangegeven'. Om 'het exterieur zijn vorm te geven is het van belang dat de omtrek van ruimten en blokken duidelijk is gearticuleerd, zodat er buitenruimten ontstaan die hoeken, nissen, inhammen en gangen bevatten' (Trancik op. cit. noot 20).

²²

F. Buckley, F. Harary, *Distance in Graphs*, Redwood City 1990.

¹⁹

We construct the definition of 'appropriation potential' of an urban location by analogy to the 'Social amenity potential' of a building defined by Tzonis as 'the degree to which morphological characteristics of the building permit encountering between users and control the generation of informal groups and associations'. Tzonis and Oorschot, op. cit. (note 8).

Daarnaast lopen verschillende busroutes via Menandrou, Sophokles, Euripides en Korinis, waardoor deze straten zeer goed bereikbaar zijn vanuit de verschillende delen van Athene en zijn voorsteden. Dat er veel aankomst- en vertrekpunten van openbaar vervoer zijn, is ook van invloed op de clustervorming van etnische subgroepen, de circulatie en de straatbijekomsten in het stedelijke subsysteem *OPVI* vormt. Het metrostation Omonoia ligt op tien minuten lopen van de locatie en is dus te beschouwen als het belangrijkste aankomsten vertrekpunt voor de locatie per metro. De Omonoia kent een sterke centraliteit, al is het niet het centrum van het metronetwerk van Athene, een sterke gradatie en een sterke ‘tussenheid’. Deze topologische eigenschappen van de locatie in het metronetwerk van Athene zijn factoren die de bereikbaarheid van de Omonoia in de stedelijke agglomeratie bevorderen.

Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor de vestiging van immigrantenvoorzieningen Binnen de locatie treffen we een verscheidenheid aan binnenruimten aan die voor inheemse groepen niet in aanmerking zouden komen voor commerciële of religieuze doeleinden, maar die wel beschikbaar zijn om een scala aan immigrantenvoorzieningen in onder te brengen: winkels, bedrijven, verenigingen en religieuze centra. Deze ruimten bieden vestigingspotentieel, want ze zijn financieel haalbaar voor immigranten die een zaak willen beginnen, en ook voor algemene en religieuze verenigingen. Twee eigenschappen die bevorderlijk zijn voor het vestigingspotentieel van de beschikbare ruimten zijn: diversiteit in economisch rendement in

Morphological analysis of the area addresses two layers of spatial characteristics:

- Metric: the shapes and dimensions of the appropriated spaces and objects
- Topological: properties of ordering and the *betweenness* of the appropriated spaces and objects as locations partaking in a network of activity

In order to analyse the metric properties of the appropriated locations, the term *streetscape*²⁰ was introduced as the general category of urban open spaces and objects included in the urban subsystem of the area. Four categories of urban space that constitute the particular streetscape and that present appropriation potential were identified:

- The pattern of paths which is specific to the fabric of downtown Athens and includes, but streets and sidewalks, sidewalk arcades adjacent to the sidewalks of apartment buildings, and gallery passages through urban blocks
- The larger open surfaces, in this case the asphalted Theatre Square, and an empty plot at an intersection
- The intervening spaces (between facilities and sidewalk) which include entrances, lobbies, corridors, stairs and elevators
- The urban objects – primarily parked vehicles, which align the street thoroughfare, together with devices that prevent cars from parking on the sidewalk. In the category of urban objects, we have considered the urban *poche*²¹ of the particular streetscape, including walls, columns, doorsteps, ledges, windowsills and steps.

20

The term ‘streetscape’ can be considered as an enrichment of the term ‘urban void’ the best representation of which comprises Gianbattista Nolli’s map of Rome of 1745. According to R. Trancik (*Finding Lost Space: Theories of Urban Design*, New York 1986), a contemporary classification includes five types of urban space:

- The entry space that establishes the important transition of passage from personal domain to common territory and includes foyer, forecourt, mews, niche, lobby, or front yard
- The block void; the enclosed hole in the donut, best examples of which are courtyards and cloister gardens
- The primary network of streets and squares
- Public parks and gardens
- Linear open space systems commonly related to features such as rivers, waterfronts and wetland zones

21

‘Urban poche’ is defined as ‘the spatial field of solids, articulating the configuration of exterior voids’. ‘Poche’ is technically defined as ‘the walls, columns and other solids of buildings, indicated in black in architectural plans’. In order to ‘achieve form

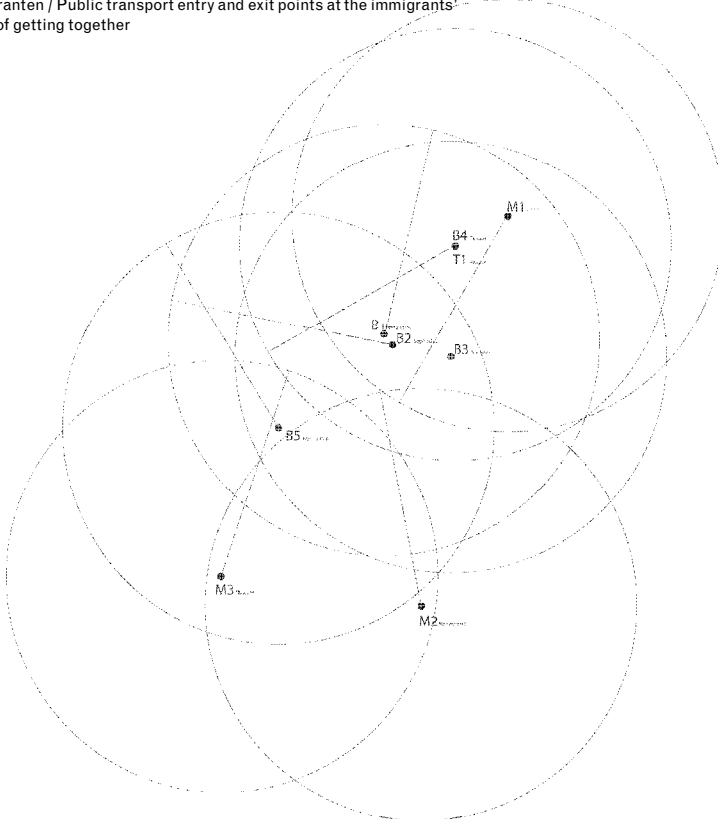
verhouding tot omvang en type ruimte en bereikbaarheid vanaf de straat. De diversiteit in type en omvang van de ruimten is te danken aan het brede scala aan bouwtypen in het gebied, een historisch uitvloeisel van de bouwcode en de economische situatie: flatgebouwen, huizen, winkels en openbare gebouwen. De immigrantenvoorzieningen die zijn gevestigd in deze vier bouwtypen lopen uiteen van standaardwinkels tot niet-gangbare commerciële ruimten: restruimten in flatgebouwen (kelders, tussenverdiepingen of opslagruimten), appartementen en kantoren. Immigrantwinkels en -bedrijven zijn voor een belangrijk deel gevestigd in niet-gangbare commerciële ruimten, vooral in kelders. Religieuze centra en verenigingen zijn gevestigd in appartementen of kantoorruimten in flatgebouwen. De beschikbare binnenruimten kunnen sterk in oppervlak verschillen. De meeste ruimten waar immigrantenvoorzieningen zijn gevestigd kleiner dan 40 m² en dus betrekkelijk klein.

Gegeven het feit dat een aanzienlijk aantal voorzieningen is gevestigd in niet-gangbare commerciële ruimten, wordt het vestigingspotentieel beperkt door de beperkte bereikbaarheid van het interieur vanaf de straat. De diversiteit in het type interieur leidt ook tot diversiteit in het type toegang en de afstand tussen het interieur van de voorziening en de straat. Het soort ruimten tussen het interieur van de voorziening en de straat is divers: combinaties van elementaire circulatieruimten in gebouwen (lobby's, gangen en trappenhuizen) en het netwerk van openbare ruimten (trottoir, straatarcade of galerij). De topologische afstand van het interieur van de voorziening tot de straat wordt aan geduid als diepte. De meeste interieurs van voorzie-

Callcenter gevestigd in een kelder /
Calling center established in a basement

In- en uitgangen van het openbaar vervoer op de ontmoetingsplek van immigranten / Public transport entry and exit points at the immigrants' place of getting together

Moskee in een appartement /
Mosque interior in an apartment

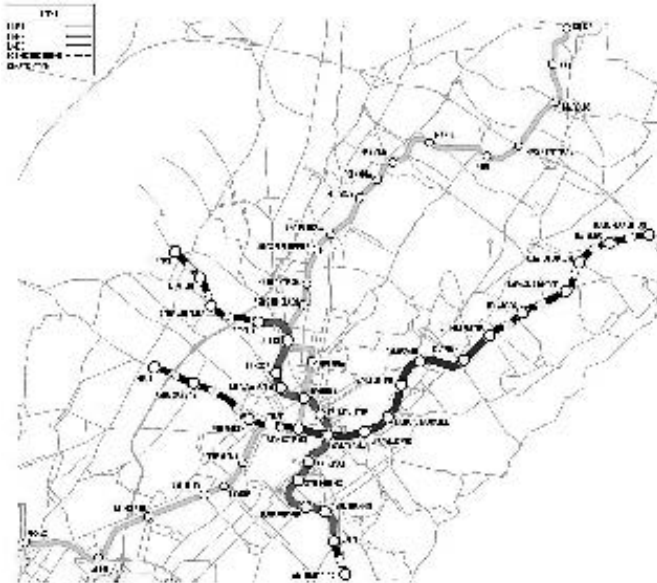
ningen hebben een geringe diepte vanaf de straat, dat voor in kelders gevestigde voorzieningen is een voordeel, dat het gebrek aan een etalage compenseert.

De diversiteit aan bouwtypen – en dus van het soort interieur en de omvang ervan – bevorderlijk is voor de aanwezigheid van beschikbare interieurs met uiteenlopend economisch rendement die financieel haalbaar zijn voor immigranten. Typologische diversiteit leidt tot een aanzienlijk aantal interieurs met niet-gangbare commerciële ruimten en een overvloed aan binnenruimten kleiner dan 40 m², die weinig kosten. Wat dat betreft is de aanwezigheid van beschikbare interieurs die van geringe omvang zijn, niet-gangbare commerciële ruimten zijn en op korte topologische afstand van de straat liggen, een factor die bevorderlijk is voor de vestiging van immigrantenvoorzieningen.

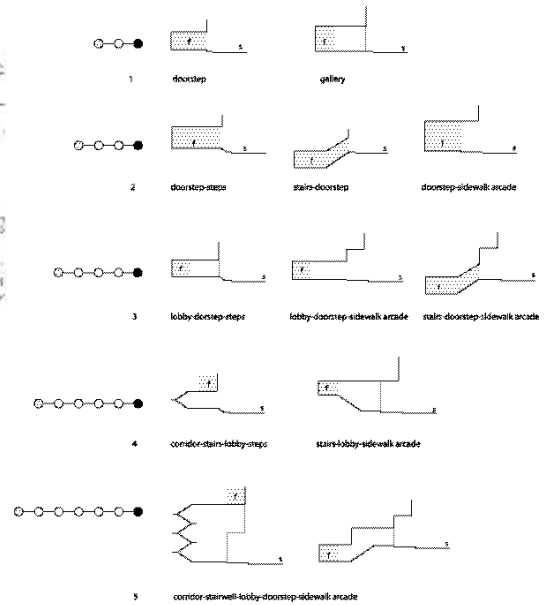
Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor het oproepen van de sfeer van het land van herkomst Activiteiten die men associeert met het oproepen van de sfeer van het land van herkomst van de immigranten zijn onder meer het tonen van boodschappen, symbolen, logo's en koopwaar en decoratie in de vorm van kleur, figuren of patronen. De topologische en metrische eigenschappen van de ruimtelijke afbakening van de immigrantenfaciliteiten zijn factoren die bevorderlijk zijn voor bovengenoemde activiteiten.

De immigranten toe-eigenen zich de beschikbare oppervlakken bij de ingang van de voorziening en de oppervlakken in de ruimten tussen het interieur en de straat stilistisch. In topologische termen vormen deze ruimten tussenlocaties tussen de ingang en de doellocatie.

Topografische kaart van het metronetwerk van Athene / Topographic network of the Athens metro

Soort en diepte van interieurs van immigrantenvoorzieningen / Types and depth of interiors of immigrant facilities

In dit opzicht kan topologische tussenheid beschouwd worden als een eigenschap van de beschikbare oppervlakken die bevorderlijk is voor hun stilistische toe-eigening. Het meest treffende voorbeeld van deze stilistische toe-eigening van elementen van het straatlandschap zijn de arcaden langs de straat.

Vaak worden in deze arcaden de straatmarkten gehouden, waarbij de koopwaar wordt uitgesteld op de vloer of tegen de omringende muur. Bij restaurants, kappers of verenigingen worden de blinde muren die de arcade in de lengte afsluiten, beschilderd in felle kleuren of van muurschilderingen voorzien. De arcaden zijn vormgegeven als grote stedelijke nissen met zuilen aan de kant van de straat en worden afgebakend door de gevel met de ingangen naar de interieurs en de blinde muren van de aangrenzende gebouwen. Deze blinde muren zijn minimaal drie meter breed en maximaal zeven meter hoog en bieden dus genoeg ruimte voor grote muurschilderingen. De zuilen van de arcade zijn doorgaans rechthoekig en bestaan uit vier zijden van minimaal dertig centimeter breed. Ze bieden de immigranten extra oppervlak om borden en posters op te hangen. In dit opzicht is de aanwezigheid van blinde verticale oppervlakken, zoals bij de rechthoekige zuilen en de blinde muren die de arcaden omsluiten, bevorderlijk voor het oproepen van de sfeer van het land van herkomst van de immigranten en ook voor de uitwisseling van informatie.

Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor clustervorming van etnische groepen

In dit gedeelte wordt de *OPVI* beschouwd

On all three scales of investigation stated above the topological properties of the appropriated locations in the area were analysed. Using labelled location graphs that indicate – as nodes – the locations of immigrant activity, and – as edges – the access between these locations. At the scale of the urban subsystem we have constructed a location graph as a topographic network that maintains geometric information. Certain concepts of graph theory²² were employed in order to recognise topological properties of the locations of immigrants' intra-group interaction and associated supportive activities that contribute to their occurrence.

on the exterior, the perimeter of spaces and blocks must be well articulated to establish outdoor rooms containing corners, niches, pockets and corridors'. Trancik, op. cit. (note 20).

²²

F. Buckley and F. Harary, *Distance in Graphs*, Redwood City 1990.

Physical Environmental Conditions Contributing to the Accessibility of the Urban Location The high external connectivity of the location on an urban-regional scale influences its accessibility in the Athens Metropolitan area. There are multiple entry and exit points for all locally available public transport - bus, metro and trolley. In addition, public bus routes transverse Menandrou, Sophocles, Euripides and Korinis streets, rendering them highly accessible from different parts of the municipality of Athens and its suburbs. The presence of multiple public transport entry and exit points to the location influences the clustering of ethnic subgroups, flow, and street gathering in the urban subsystem. The metro station of Omonoia is situated within a ten-minute walk of the *IPOGT* and is therefore the major access point to the location by metro. Omonoia presents high *centrality*, although it is not the centre of the metro network of Athens, high *degree* and high *betweenness*. These topological properties of the

als een stedelijk subsysteem en er wordt uitsluitend rekening gehouden met een topologische analyse op het niveau van stratenpatronen. Hier worden de topologische eigenschappen van het netwerk van activiteitenlocaties van immigranten die bevorderlijk zijn voor de aanwezigheid van etnische subclusters binnen dit multi-etnische territorium geïdentificeerd.

De registratie van immigrantenvoorzieningen en straatbijeekomsten resulteerde in een topografisch netwerk $N(L_1, \dots, L_{37})$ dat de locaties waar immigrantenactiviteiten zich concentreren weergeeft als knooppunten. Deze knooppunten zijn genummerd; ze maken het onderscheid zichtbaar tussen de belangrijkste etnische groepen die in de locatie zijn gevestigd en vormen bundellocaties. De mate waarin ze zich vertakken geeft het aantal voorzieningen en straatbijeekomsten aan die op elke bundellocatie zijn waargenomen. We geven ook toegangslocaties naar het stedelijk subsysteem aan (L_{in}) bij de haltes van het openbaar vervoer. Verder werden de subgrafieken van het topografische netwerk $N(L_1, \dots, L_{37})$ voor elk van de vier belangrijkste etnische groepen in de immigrantencluster (Bangladeshi, Chinezen, Nigerianen en Pakistani) onderzocht.

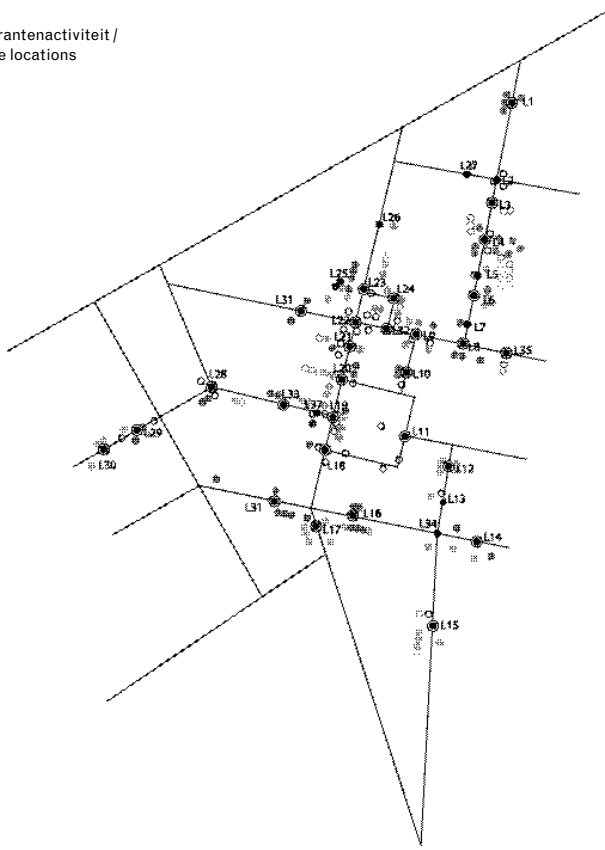
Uit de topografische analyse kan gesteld worden dat de aanwezigheid van rijen voorzieningen, alternatieve routes en centrale en perifere locaties in het netwerk van locaties van immigrantenactiviteiten de clustervorming van etnische subgroepen beperkt. Concentraties van de activiteiten van elke etnische groep, voorzieningen en straatbijeekomsten, vormen rijen. Kijkend naar de ontwikkeling van de subclusters van immigranten, kan gesteld worden dat deze rijen

location in the metro network of Athens are considered as contributing conditions to its accessibility in the metropolitan complex.

Physical Environmental Conditions Contributing to the Establishment of Immigrant Facilities There is a variety of interiors that would not qualify as commercial or religious spaces for indigenous groups, but that are available to accommodate a range of immigrant facilities: shops, enterprises, civic associations and places of worship. These spaces present *establishment potential*, since they are financially accessible to immigrant businessmen, as well as to civic and religious associations. Two properties can be identified that contribute to the establishment potential of the available interiors; diversity in economic yield with respect to size and type of interior and accessibility from the sidewalk.

The diversity in economic yield of available interior spaces is directly related to the diversity of interior type and size. Diversity in type and size is the result of the wide range of building types present in the area, inherited historically as a result of the building code and economic conditions: apartment blocks, houses, shops and public buildings. Immigrant facilities established in interiors of the four building types range between standard shops and non-standard commercial spaces: residual spaces within apartment blocks, apartments and offices. Immigrant shops and enterprises occupy a significant amount of non-standard commercial space – basements in particular. Places of worship and civic associations have been established in apartments or offices in apartment blocks. According to the survey

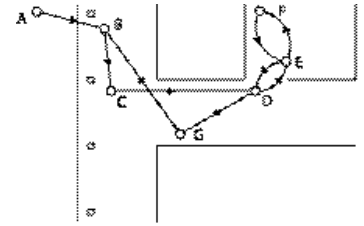
data the majority of interiors that house immigrant facilities are less than 40 m², and thus relatively small.

Given the fact that a significant amount of facilities are established in non-standard commercial interiors, accessibility of the interior from the sidewalk constrains establishment potential. The diversity of interior types results in the diversity of types of access and distance between facility interior and sidewalk. The diversity of types of intervening spaces between facility interiors and the sidewalk is the combination of elementary building circulation spaces (lobbies, corridors and stairwells) with the network of public spaces (sidewalk, sidewalk arcade or gallery). *Depth* is the topological distance of the facility interior to the sidewalk. The majority of facility interiors present shallow depth from the sidewalk, which is an advantage of facilities established in basements that lack shop windows.

In conclusion, the diversity of building types – and consequently of interior types and sizes – contributes to the presence of available interiors with diverse economic yield that are financially accessible to immigrants. *Typological diversity* results in a significant number of interiors that are non-standard commercial spaces and an abundance of interiors smaller than 40 m², of low financial value. In this respect, one condition that contributes to the establishment of immigrant facilities is the presence of available interiors that are of *small size*, and that are non-standard commercial spaces, and maintain a short topological distance from the sidewalk.

voorzieningen in de nabijheid liggen van de oudste activiteitenlocaties, oftewel geringe diepte vertonen ten opzichte van die locaties. Subgrafieken van etnische subclusters geven twee of meer alternatieve routes te zien. Alternatieve routes zijn bevorderlijk voor de privacy van etnische groepen en vergroten de mogelijkheden voor de vestiging van voorzieningen, hetgeen de intensivering van subclusters beperkt. Centrale routes en centrale locaties hebben een hoge gemeenschaps-waarde voor de ontmoetingsplaats voor immigranten als geheel; het zijn locaties van multi-etnische concentratie. Perifere locaties zijn bevorderlijk voor de privacy van de etnische groepen.

Activities

- A: arrive at calling centre location
- B: park motorcycle
- C: greet fellow country people hanging around the store
- D: enter and exit calling centre
- E: interact with cashier of calling centre
- F: make long distance call
- G: chat with a friend coming to the calling centre

Spatial Envelopes

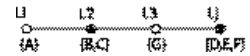
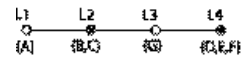
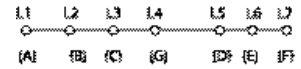
- L1: street
- L2, L3: sidewalk arcade
- L4: lobby
- L5: doorstep
- L6: cashier
- L7: cabin

Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor de voetgangerscirculatie Om bij het onderzoek van de OPVI factoren te identificeren die de voetgangerscirculatie beperken, is een topologische analyse van het stedelijk subsysteem op het niveau van stratenpatronen gehanteerd. Aangezien de immigranten de locatie primair met het openbaar vervoer bereiken, wordt de voetgangerscirculatie in het stedelijk subsysteem beperkt door de aankomst- en vertrekpunten van het openbaar vervoer. Er zijn bepaalde locaties die voetgangerscirculatie lijken aan te trekken. Drie belangrijke beperkingen zijn gedistilleerd voor de voetgangerscirculatie. De structurele eigenschappen van $N(L_1, \dots, L_{37})$ zijn onderzocht en de aanwezigheid van alternatieve routes die naar deze ‘aantrekkelijke’ locaties leiden geïdentificeerd. Twee ervan (L_{22} en L_{19}) zijn gebieden van multi-etnische concentratie; ze geven blijk van een sterke tussenheid en centraliteit. Locatie (L_4) is perifeer en geeft de hoogste concentratie te zien van

Physical Environmental Conditions Contributing to the Evocation of Ambience of the Home Country

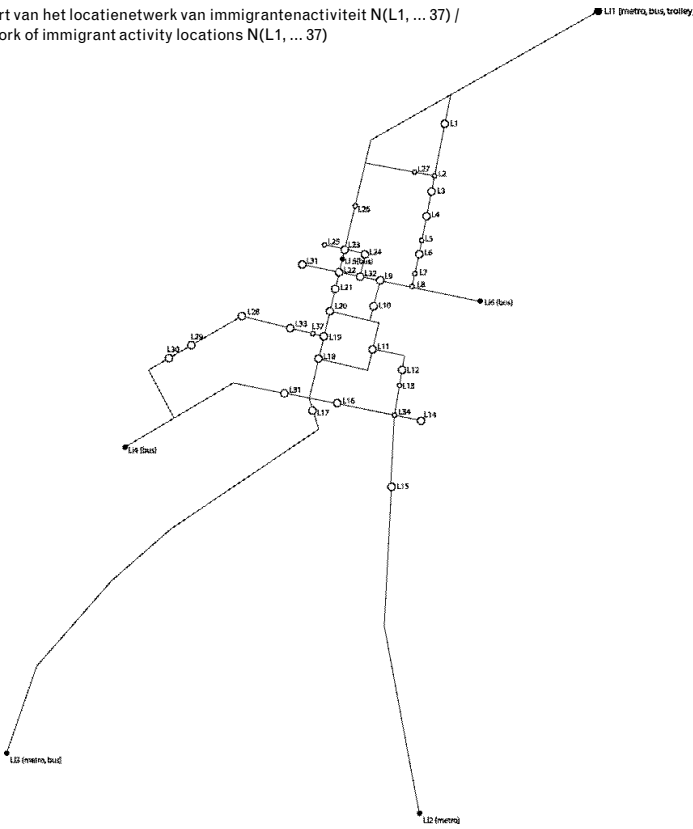
Activities associated with the evocation of the ambience of the immigrants’ home country include the display of messages, signs, logos and merchandise and the decoration by colour, figures or patterns. The topological and metric properties of the spatial envelopes of immigrant facilities can be seen as contributing conditions to the above-mentioned activities.

Immigrants stylistically appropriate the available surfaces around the entry of the facility, as well as the surfaces in the intervening spaces between interior and sidewalk. In topological terms these spaces constitute *intervening locations* between entry points and target locations. In this respect, topological *betweenness* can be considered as a property of the available surfaces that contributes to their stylistic appropriation. The most striking example of the stylistic appropriation of elements of the streetscape is the case of sidewalk arcades.

Activiteiten en locatiegrafieken van het gebruik van het callcenter / Activity graph and labeled location graph of the use of the calling center

In many cases street markets take place in sidewalk arcades, using the floor or the enclosing walls to display merchandise. In the cases of restaurants, hairdressers or civic associations, the blank walls enclosing the length of the arcade are painted with bright colours or murals. Sidewalk arcades are shaped as large urban niches aligned with columns on the side of the street and defined by the façade containing entrances to facility interiors and the blank walls of the adjacent buildings. These blank walls have a minimum width of three metres and a maximum height of seven metres and provide adequate surface for large murals. Typical sidewalk arcade columns are rectangular

and consist of four sides with a minimum width of thirty centimetres. Their presence provides extra surfaces for immigrants to place signs and posters. In this respect the presence of blank vertical surfaces, as in the case of rectangular columns and of blank circumscribing walls in sidewalk arcades, contributes to the evocation of the ambience of the immigrants' home country as well as the exchange of information.

Physical Environmental Conditions Contributing to the Clustering of Ethnic Subgroups In this section the *IPOGT* is perceived as an *urban subsystem*, it is engaged exclusively in topological analysis at the level of street patterns. The intent is to identify topological properties of the network of immigrants' activity locations that contribute to the presence of ethnic sub-clusters within this multiethnic territory.

On the basis of the registration of immigrant facilities and street gatherings a topographic network $N(L_1, \dots, L_{37})$ was produced representing locations of concentrations of immigrant activity as nodes. These nodes are labelled; distinguishing between the major ethnic groups established in the location and comprise *bundle locations*. Their *degree of branching* indicates the amount of facilities and street gatherings that have been observed in each *bundle location*. An indication was made of entry locations to the urban subsystem (L_{in}) at the points of public transport. The topographic network $N(L_1, \dots, L_{37})$ for each of the four major ethnic groups in the immigrant cluster (Bangladeshi, Chinese, Nigerian and Pakistani) was notated by sub-graphs.

activiteiten van Nigerianen. Door de aanwezigheid van veel haltes van het openbaar vervoer in het stedelijk subsysteem vertonen alledrie de locaties een geringe diepte. Veel aankomst- en vertrekpunten van openbaar vervoer en locaties waar activiteiten zich concentreren zijn bevorderlijk voor de voetgangerscirculatie in het netwerk van straten van de ontmoetingsplaats voor immigranten.

Fysieke omgevingsfactoren die bevorderlijk zijn voor straatbijkomsten In dit laatste gedeelte komt de micro-locationele analyse op het niveau van stedelijke ruimten en objecten en een analyse van het stedelijk subsysteem op het niveau van stratenpatronen aan de orde, teneinde topologische en metrische eigenschappen te identificeren die een spontane toe-eigening in de hand werken omdat ze activiteiten mogelijk maken die met straatbijkomsten verband houden.

Aan de hand van een micro-locationeel voorbeeld zal de nadruk worden gelegd op topologische eigenschappen die straatbijkomsten mogelijk maken. Opeenvolgende gebeurtenissen die verband houden met het gebruik van een belhuis, een immigrantenvoorziening die typerend is voor het onderzoeksgebied, worden geconstrueerd. Deze opeenvolging van activiteiten wordt in een gerichte grafiek die bestaat uit activiteitenlocaties (knooppunten) en overgangen van de ene activiteitenlocatie naar een andere weergegeven, waarbij de richting is aangegeven (randen). De concepten nabijheid en verbondenheid dragen bij aan inzicht in de vorming van opeenvolgingen van activiteiten in de ruimte. In het geval van het belhuis is de grafiek van opeenvolgende activiteiten verbonden en bevat reeksen activiteiten

The conclusion of the topological analysis (whose detailed exposition escapes the scope of the present article) is that the presence of rows of facilities, alternative paths and central and peripheral locations in the network of immigrant activity locations constrain the clustering of ethnic subgroups. Concentrations of activities of each ethnic group, facilities and street gatherings, form *rows*. Considering the evolution of the immigrant subclusters we can state that these rows of facilities maintain proximity (shallow depth) to the oldest activity locations. Subgraphs of ethnic subclusters present two or more alternative paths. *Alternative paths* contribute to the privacy of ethnic groups and multiply the possibilities for facility establishment, constraining subcluster intensification. Central paths and central locations have high community value in the *IPOGT* as a whole; they are locations of multi-ethnic concentration. Peripheral locations contribute to the privacy of the ethnic groups.

Physical Environmental Conditions Contributing to Pedestrian Flow

The investigation of the *IPOGT* in order to identify conditions constraining pedestrian flow, engages in the topological analysis of the urban subsystem at the level of street patterns. As immigrants access the location primarily by public transport the pedestrian flow in the urban subsystem is constrained by the locations of *public transport entry and exit points*. There are also certain locations that appear to *attract* pedestrian flow. There are three major constraints of pedestrian flow; locations that manifest high concentration of immigrant activity – both facilities and street gatherings – with a minimum *degree*

die in elkaars nabijheid plaatsvinden. Ik construeer een locatiegrafiek van de ruimten waar de opeenvolging van activiteiten plaatsvindt door de specifieke activiteitenlocaties in de ruimte te projecteren en een route uit te zetten. De locaties zijn genummerd; de nummers verwijzen naar informatie over de activiteiten die daar plaatsvinden en die overeenkomen met de geregistreerde opeenvolging van activiteiten. Deze opeenvolging is een compacte grafiek, waar L₂ en L₄ een ingebedde subgrafiek van locaties bevatten. De opeenvolging van activiteiten is weergegeven als een bewegingsstroom, waarin de vertreklocatie (L_i) en de aankomstlocatie (L_j) worden bepaald. In dit geval is L_i de straat en L_j het belhuis. De locaties L₂ en L₃ zijn tussenliggende locaties op de route tussen L_i en L_j. Op deze tussenliggende locaties vindt informele interactie plaats. In dit geval zijn de straatarcade en de lobby, die de tussenliggende locaties zijn tussen de straat en het interieur van de voorziening, op grond van hun topologische eigenschappen bevorderlijk voor informele interactie.²³ Zoals eerder besproken, bevat dit specifieke straatlandschap een veelheid en diversiteit aan tussenliggende locaties tussen interieurs van voorzieningen en de straat. De aanwezigheid van tussenliggende locaties tussen interieurs van voorzieningen en de straat is een factor die bevorderlijk is voor informele interactie en de vorming van straatbijeekkomsten.

²³ Tzonis, op. cit. (noot 8).

Ik ga verder in op het topologische concept van de tussenliggende locaties en het aanvullende concept van tussenheid op de schaal van het stedelijke subsysteem. Het Theaterplein wordt op de grafiek van de locaties van immigrantenactiviteiten N(L₁, ... L₃₇) weergegeven als knooppunt L₁₁. Ondanks de afwezigheid van immigrantenvoor-

of branching of eight. The structural properties of N(L₁, ... L₃₇) identify the presence of alternative paths leading to these attractor locations. Two of them (L₂₂ and L₁₉) are areas of multiethnic concentration; they manifest high *betweenness* and high *centrality*. Location L₄ is peripheral and shows the highest concentration of Nigerian activity. Due to the presence of many public transport entry points in the urban subsystem all three locations manifest shallow depth. In conclusion, the multiple *transport entry and exit points* and *locations of facility concentration* contribute to pedestrian flow in the network of streets of the IPOGT.

Physical Environmental Conditions Contributing to Street Gatherings

In this final section a micro-locational analysis at the level of urban spaces and objects, as well as in an analysis of the urban subsystem at the level of street patterns was engaged, in order to identify topological and metric properties that contribute to their spontaneous appropriation, thereby aiding the accommodation of activities associated with street gatherings.

Empirical observation led to reconstructed sequential events related to the use of a calling centre, an immigrant facility typical in the area of study. This sequence of activities is represented by a directed graph, which consists of activity locations (nodes) and transitions from one activity location to another indicating direction (edges). The concepts of *adjacency* and *connectedness* can aid the understanding of the formation of activity sequences in space. In the case of the calling centre the graph of sequential activities is connected and includes sets

zeningen vinden op L₁₁ regelmatig straatbijeekomsten plaats. L₁₁ is een tussenliggende locatie tussen knooppunten met een grote voorzieningendichtheid en vertoont een sterke tussenheid tussen vier aankomst- en vertrekpunten. Zo heeft ook locatie L₄, waar de straten Geraniou en Anaxagoras elkaar kruisen, zelf geen immigrantenvoorzieningen maar vinden er toch regelmatig straatbijeekomsten plaats. Het knooppunt vertoont tussenheid tussen drie aankomst- en vertrekpunten en geringe diepte vanaf locatie L₄, een locatie met een hoge activiteitendichtheid. Daaruit valt op te maken dat een sterke mate van tussenheid en nabijheid (geringe diepte) van een locatie ten opzichte van locaties met een hoge voorzieningendichtheid een factor is die bevorderlijk is voor het optreden van straatbijeekomsten op de ontmoetingsplaats voor immigranten.

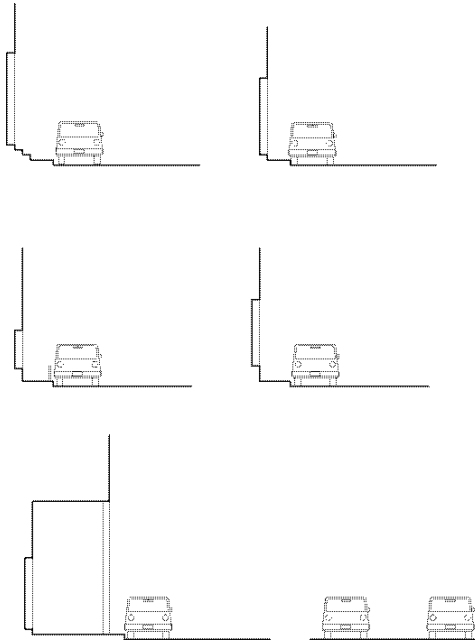
Ten slotte worden de vorm en omvang van de beschikbare open ruimten en stedelijke objecten die voorkomen in het specifieke straatlandschap van de OPVI onderzocht, met het doel de metrische eigenschappen te identificeren die bevorderlijk zijn voor het optreden van straatbijeekomsten. De belangrijkste eigenschap van dit straatlandschap is de morfologische diversiteit, die het resultaat is van de chronologische gelaagdheid van bouwtypen in het gebied. Open ruimten worden in verband gebracht met bepaalde bouwtypen; straatarcaden zijn standaardelementen van flatgebouwen; drempels zijn gangbaar in oude huizen en winkels. Een veelvormige ‘urban void’ die voortdurend zijn profiel verandert langs zijn lineaire dimensies wordt waargenomen.

— Straatarcaden komen hier en daar voor; ze komen uit op omslo-

of adjacent activities. The location graph reflects the spaces accommodating the sequence of activities by projecting the specific activity locations in space and formulating a path. Locations are labelled to reflect information about activity that occurs there that corresponds to the registered activity sequence. One can represent this sequence as a compact graph, where L₂ and L₄ contain a nested sub graph of locations. Finally, we represent the activity sequence as *flow*, determining departure L_i and arrival L_j locations. In this case L_i = street and L_j = calling centre. Locations L₂ and L₃ are *intervening locations* on the path between L_i and L_j. Informal interaction occurs in these intervening locations. In this case the sidewalk arcade and the lobby, which are the intervening locations between the street and the facility interior, are *conductive to informal interaction* on account of their topological properties.²³ As earlier elaborated the particular streetscape manifests plethora and diversity of intervening spaces between facility interiors and sidewalk. In this perspective we can argue that the presence of *intervening locations* between facility interiors and the sidewalk are contributing conditions to informal interaction and the formation of street gatherings.

The topological notion of intervening locations and the complementing concept of *betweenness* addressing the scale of the urban sub-system was expanded. Theatre Square is represented in the graph of immigrant activity locations N(L₁, . . . L₃₇) by the node L₁₁. Despite the absence of immigrant facilities, L₁₁ frequently accommodates street gatherings. L₁₁ is an *intervening location* between high facility concentration nodes, and manifests a high *betweenness*

²³ Tzonis and Oorschot, op. cit. (note 8).

Diplari-sstraat, zaterdagavond, augustus 2003 /
Diplari Street, Saturday evening, August 2003

Diplari-sstraat, zaterdagavond, augustus 2004 /
Diplari Street, Saturday evening, August 2004

60 Minimale afmetingen van beschikbare oppervlakken voor straatbijeenkomen /
Minimum dimensions of available surfaces for street gatherings

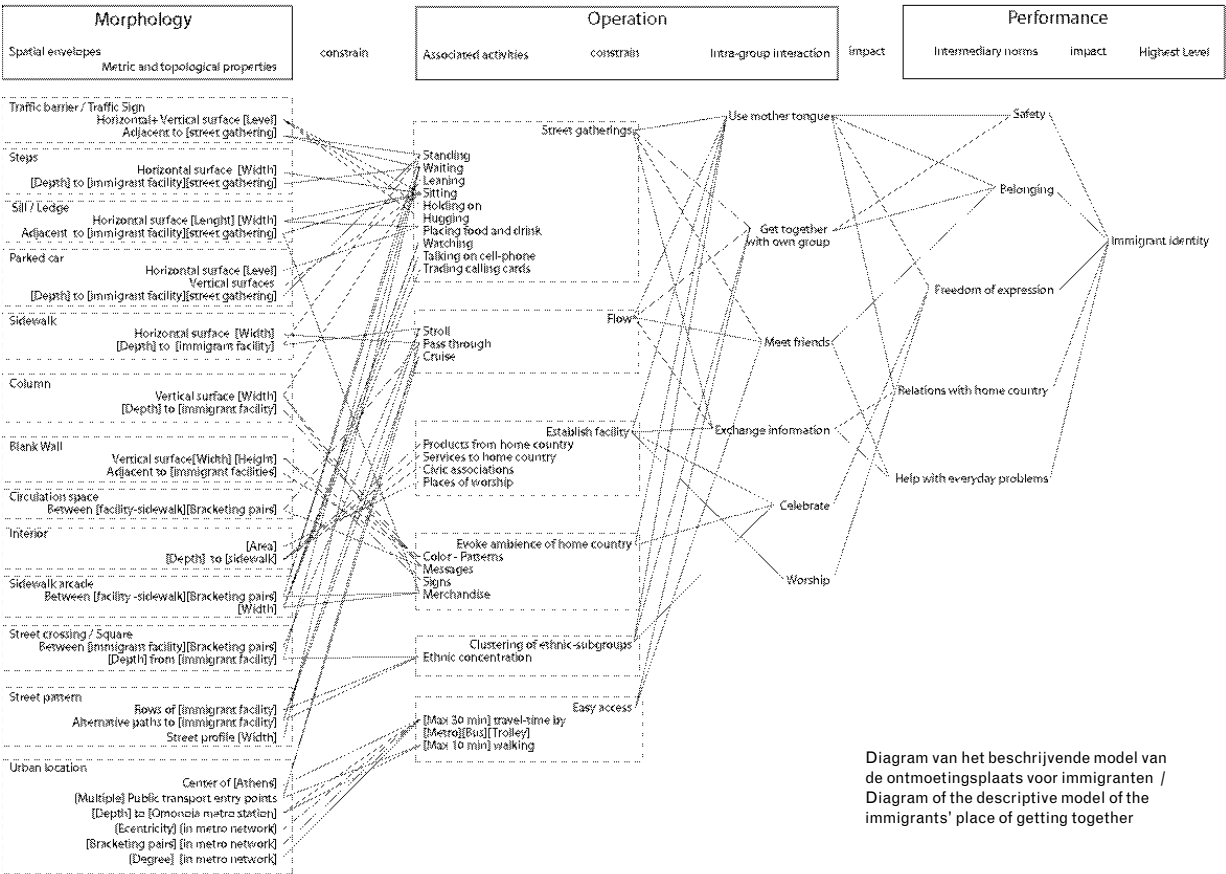

Diagram van het beschrijvende model van de ontmoetingsplaats voor immigranten /
Diagram of the descriptive model of the immigrants' place of getting together

ten ruimten die alleen naar de straat toe open zijn; grote stedelijke nissen met toegangen naar interieurs van voorzieningen. Meestal worden deze ruimten spontaan toegeëigend voor straatbijeenkomsten en groepsbijeenkomsten. De straatarcaden zijn groot genoeg om er motoren te parkeren waarop men kan zitten als ze eenmaal zijn geparkeerd, zodat ze als ad hoc mobiel straatmeubilair dienen. Vaak worden in de arcaden de straatmarkten gehouden, waarbij de koopwaar wordt uitgesteld op de vloer en tegen de omringende muren. De diversiteit aan stedelijke nissen die ontstaan in de ommuurde straatarcaden is een opvallend kenmerk van dit specifieke straatlandschap.

- Overdekte passages vergroten de diversiteit van de verschillende typen open ruimten. Het zijn lineaire ruimten die alternatieve routes bieden, en er vinden meestal straatbijeenkomsten plaats bij de ingangen ervan.
- Langwerpige lobby's in flatgebouwen lijken op overdekte passages.

Op microschaal springt de veelvormigheid van het straatlandschap in het oog en deze is ook bevorderlijk voor straatbijeenkomsten, omdat ze individuele activiteiten mogelijk maakt die daarmee verband houden, want er zijn oppervlakken om op te staan, te zitten en te leunen, en al deze oppervlakken kunnen spontaan worden toegeëigend.

Vooral:

- De oudere gebouwen, die een uiterst toe-eigenbare, veelvoudige 'urban poches' bieden met trapjes, richels, raamkozijnen en drem-

of four bracketing pairs. Similarly, location L₂, the intersection of Geraniou and Anaxagoras, contains no immigrant facilities yet regularly accommodates street gatherings. The node presents a *betweenness* of three bracketing pairs and *shallow depth* to location L₄ – a high activity concentration location. Therefore *high betweenness* and *proximity* (shallow depth) of a location to facility concentration locations is a condition that contributes to the occurrence of street gatherings in the IPOGT.

Finally, the examination of the shapes and sizes of the available open spaces and urban objects that populate the particular streetscape of the IPOGT, intended to identify their metric properties that contribute to the accommodation of street gatherings. The most prominent property of this streetscape is its morphological *diversity*, which results from the chronologically stratified aggregation of building types in the area. Open spaces are associated with particular building types; sidewalk arcades are standard elements of apartment blocks; and doorsteps are common in old houses and shops. We observed a polymorph urban void that constantly changes its profile along its linear dimensions.

- Sidewalk arcades occur incidentally, leading to circumscribed spaces open only onto the street, large urban niches that contain entrances to facility interiors. In most cases these spaces are spontaneously appropriated by street gatherings. The space provided by sidewalk arcades allows parking motorbikes which, when parked, provide sitting surfaces, operating as *ad hoc* mobile street furniture. In many cases street markets take place in the

pels waarop te zitten valt. De meeste verticale oppervlakken (muren, zuilen) zijn bedekt met posters die de uitwisseling van informatie bevorderen.

- Auto's die langs de hoofdstraat geparkeerd staan. Auto's zijn weliswaar geen permanente stedelijke objecten, maar hun constante aanwezigheid maakt ze tot een permanent element van het straatprofiel dat plaats biedt om te zitten, te leunen, dingen op te leggen of producten uit te stallen of op te slaan. In dit domein van de toeëigening van het straatlandschap kunnen we geparkeerde voertuigen beschouwen als multifunctionele elementen van de openbare ruimte.
- De ruimte tussen geparkeerde auto's en de buitenmuren van gebouwen is, vooral als de trottoirs smal zijn, nog een voorbeeld van omsloten open ruimte waar kleine groepsbijeenkomsten plaatsvinden. Zo'n ruimte is naar twee kanten open, zodat doorstroom mogelijk is, en naar de andere twee gesloten, wat oppervlakken oplevert om op te leunen of te zitten.
- Ook verkeersobstakels zijn objecten waarop gezeten en geleund kan worden. We nemen twee standaardvormen waar, de een ouder dan de ander: de oude is een buisvormig frame met een horizontale rand, de nieuwe een omgekeerde kegel met een cirkelvormige, platte bovenkant. Stedelijk meubilair is opvallend afwezig, maar verkeersborden en afvalbakken zijn er te over.
- De afvalbakken zijn groot, manshoog, en dienen soms om tegen te leunen.
- De verkeersborden zijn ook manshoog en vormen soms het

sidewalk arcades, using the floor or the enclosing walls to display merchandise. The variety of *urban niches* resulting from circumscribed sidewalk arcades is a prominent characteristic of the particular streetscape.

- Gallery passages add to the diversity of open space types. Being linear spaces that provide alternative paths, they are mostly occupied by street gatherings at their entrances.
- Elongated lobbies in apartment blocks resemble gallery passages.

Polymorphy of the streetscape is evident at the micro-scale, and contributes to street gatherings by accommodating individual activities associated with them, providing surfaces for standing, sitting and leaning, all of which can be spontaneously appropriated. Particularly:

- The older buildings that present a highly appropriable manifold *urban poche* with steps, ledges, windowsills and doorsteps providing surfaces for sitting. Most vertical surfaces – walls and columns – are covered with posters aiding information exchange.
- Parked cars that line the street thoroughfare. Although cars are non-fixed urban objects, their constant presence renders them a permanent element of the street profile, providing surfaces for sitting, leaning, putting things on, or displaying and storing products. In this realm of immigrant streetscape appropriation we can acknowledge parked vehicles as multifunctional elements of public space.
- The space between parked cars and the exterior walls of buildings – especially in the case of narrow sidewalks – is another type of

middelpunt van kleine bijeenkomsten, waarbij mensen zich soms aan de paal vasthouden.

De elementen van het straatlandschap zijn betrekkelijk klein van omvang. De straten zijn meestal smal en er staan altijd aan minstens één kant auto's geparkeerd. De huizenblokken zijn kort; er zijn veel kruisingen en zijstraten. Als de straten smal zijn kan gemakkelijk contact worden gelegd met mensen aan de overkant. In de smalste straten omspannt het blikveld het interieur van de voorziening plus de rand van het trottoir aan de overkant. Straatbijeekomsten komen voor tussen het interieur, de drempel van de voorziening, het aangrenzende trottoir en de overkant van de straat. Brede straten scheiden de toe-eigeningsruimten in twee afzonderlijke trottoirs. Hoewel er wel oogcontact wordt gemaakt met de overkant van een brede straat, verhinderen de afstand en het verkeer – bredere straten hebben meer rijstroken – interactie tussen de ene kant van de straat en de andere. De lengte van de straat lijkt geen beletsel te vormen om zich ruimten toe te eigenen. Hoe langer de straat is, hoe meer potentiële toe-eigeningslocaties hij biedt.

De trottoirs zijn smal. De geringe breedte van het trottoir werkt niet ontmoedigend op straatbijeekomsten. Zelfs op de smalste trottoirs, met name als er voorzieningen aan liggen, vinden bijeenkomsten plaats. Het smalste trottoir (van 60 cm breed) dient, als er ook verkeersobstakels zijn, om te zitten, waarbij de aangrenzende muur als rugleuning fungeert. Ook op zeer smalle trottoirs zijn hoge concentraties personen waargenomen. De maximale waargenomen dichtheid van straatbijeekomsten is zes personen per vierkante

circumscribed open space that accommodates small group gatherings. Such space is open at two sides, allowing flow through, and closed on the other two, providing surfaces for leaning or sitting.

- Traffic barriers are also objects that can be sat or leaned on. We observed two standard shapes according to their age: the oldest are tubular frames with a horizontal edge, while the newest are reversed cones or cylinders with a flat circular top. While there is a distinct absence of urban furniture, traffic signs and rubbish dispensers are common.
- Rubbish dispensers are large, man-size and are sometimes used for leaning against.
- Traffic signs are also man-size and are sometimes used as central points of small gatherings, people holding onto the tubular base while standing around.

The dimensions of the elements of the streetscape are relatively small. Streets are mostly narrow and always aligned with parked cars on at least one side. Blocks are short; intersections and junctions are frequent. Narrow streets allow contact with opposite sidewalks. In most cases crowds and group gatherings move between both sides of the street. In the narrowest of streets the visual field spans the facility interior and the edge of the opposite sidewalk. Street gatherings occur between the interior, the doorstep of the facility, the adjacent sidewalk and the opposite side of the street. Wide streets separate appropriation spaces for each sidewalk. Although visual contact is made across wide streets, distance and traffic – since wider streets

meter, ofwel een gemiddeld grondoppervlak per persoon van 0,16 m². Straatarcaden zijn doorgaans minimaal drie meter breed. De breedte van de arcade is bevorderlijk voor de vorming van groepsbijeenkomsten, terwijl een grotere lengte een negatieve invloed heeft op hun functie als stedelijke nis. In de langste arcaden nemen we lineaire opeenvolgingen van straatmarkten waar en maar weinig groepsbijeenkomsten.

De morfologische dichtheid van het straatlandschap op de schaal van stedelijke ruimten en objecten is bevorderlijk voor het optreden van straatbijeenkomsten. Hoe groter de veelvormigheid, hoe meer gelegenheid voor spontane toe-eigening. Later gearriveerde immigranten hebben de elementen van dat veelvormige straatlandschap praktisch geheel opnieuw vormgegeven en er – in de ogen van inheemse Atheners – ongebruikelijke bestemmingen aan gegeven. De geringe afmetingen van de elementen van het straatprofiel vergemakkelijken interactie met de overkant van de straat. Tot slot: in tegenstelling tot wat stedenbouwkundigen denken, verhindert de aanwezigheid van auto's niet de vorming van groepen op straat.

Het beschrijvende model als basis voor een ontwerpinstrument

Het beschrijvende model van de OPVI maakt de beperkingen expliciet tussen de fysieke omgevingsfactoren in de locatie, de gebeurtenissen die op de locatie plaatsvinden en de wijze waarop deze gebeurtenissen beantwoorden aan specifieke groepsbehoeften zoals weergegeven in het conceptuele MOP-kader via de analytische categorieën morfologie, operativiteit (actie) en performativiteit (effect).

have more lanes – prevent cross-street interactions. The length of the street does not seem to inhibit the appropriation of spaces. One can hypothesise that the longer the street, the more opportunities for appropriating locations.

The *reduced width* of a sidewalk does not discourage street gatherings. Even on the narrowest sidewalks, especially when they are adjacent to facilities, gatherings take place. The narrowest sidewalk of 0.6 m serves, when it includes car obstacles, as a seat, allowing the adjacent wall to operate as a backrest. Very high concentrations of people have been observed in the cases of very narrow sidewalks. The maximum density of street gatherings reaches six people per square metre, allowing an available floor area of 0.16 m² per person. Sidewalk arcades present a standard minimum width of 3m. While the width of the sidewalk arcade aids the accommodation of group gatherings, increased length affects the property of urban niche negatively. In the longest arcades the linear sequences of street markets and few group gatherings.

Morphological diversity of the streetscape at the scale of urban spaces and objects positively contributes to the occurrence of street gatherings. The greater the polymorphy, the more opportunities for spontaneous appropriation. Complementary immigrants have *practically* redesigned the elements of this polymorph streetscape, assigning unconventional – in the eyes of the indigenous citizens – usage to them. The small dimensions of the elements of the street profile facilitate cross-street interactions. Finally, contrary to the belief of urban designers, the presence of vehicles does not inhibit

Binnen het wetenschappelijk kader van de stedenbouw biedt het beschrijvende model een verklaring voor het ontstaan van *OPVI* op een specifieke stedelijke locatie, doordat het de fysieke omgevingsfactoren identificeert (de intrinsieke en contextuele eigenschappen van een specifiek omschreven reeks straten in de binnenstad van Athene) die noodzakelijk maar niet voldoende zijn voor het optreden van activiteiten die de culturele kern van de immigrantenidentiteit versterken en de locatie geschikt maken voor toe-eigening door Aziatische en Afrikaanse immigranten.

De Aziatische en Afrikaanse immigranten in Athene zijn deel van een stedelijke subcultuur die de sociaal en cultureel marginaal is, wat ook blijkt uit het feit dat in het ontwerp van de stedelijke ruimten geen rekening met hen wordt gehouden. Aziatische en Afrikaanse immigranten in Athene hebben, ondanks hun institutionele ontheemdheid, hun ruimtelijke uitsluiting bestreden, door zich de specifieke locatie toe te eigenen om in de binnenstad van Athene hun eigen openbare domein te vestigen. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen, namelijk dat marginale stedelijke groepen nergens heen kunnen en ‘hebben overleefd en gebloeid in de nauwe restruim-ten van de stad’,²⁴ kan in het geval van de immigranten in Athene bevestigd worden dat ze selectieve, zichzelf helpende gebruikers van de openbare ruimte zijn die zich de locaties toe-eigenen die zich het best lenen om hun eigen specifieke activiteiten in onder te brengen. Zoals besproken, ligt de *OPVI* in Athene centraal, is goed bereikbaar en morfologisch divers, en bevat een overvloed aan ruimten die zeer geschikt zijn om voorzieningen te vestigen

the formation of groups in the street.

The Descriptive Model as the Foundation for a Design Tool

The descriptive model of the *IPOGT* makes explicit constraints between the physical environmental conditions of the location, the events that occur there, and the way these events satisfy particular group needs represented in the *MOP conceptual framework* through the analytical categories of Morphology, Operation and Performance. Within the scientific scope of urban design the descriptive model provides an explanation of the emergence of the *IPOGT* in this particular urban location by identifying the physical environmental conditions – intrinsic and contextual properties of the particular set of streets in downtown Athens – that are necessary, though not sufficient, for the occurrence of activities that support the cultural core of immigrant identity, and which render the location fit for appropriation by Asian and African immigrants.

Asian and African immigrants in Athens can be considered as an urban subculture whose social and cultural marginality corresponds to the lack of acknowledgment in the design of urban spaces. Despite their institutional place-less-ness Asian and African immigrants in Athens have contested their spatial exclusion by appropriating the particular location to establish their public domain in downtown Athens. Contrary to the general assumption that marginal urban groups have no place to go and ‘have survived and flourished in the interstices of the city’,²⁴ in the case of Athens’ immigrants we can affirm that they are selective, self-served users of public space that

²⁴ Wilson 1991 in: S. Low (red.), *Theorizing the City. The New Urban Anthropology Reader*, New Jersey 1999.

²⁴ Wilson 1991 in: S. Low (ed.), *Theorizing the City. The New Urban Anthropology Reader*, New Jersey 1999.

en straatbijeenkomsten te houden.

De werkhypothese was dat het ontstaan van spontaan toegeëigende stedelijke ruimten niet deterministisch kan worden voorspeld, maar wel wordt beperkt door bepaalde fysieke omgevingsfactoren. Aangevoerd is dat de fysieke omgevingsbeperkingen van de ruimtelijke toe-eigening groeps-specifiek zijn en moeten worden vastgesteld door empirisch onderzoek, door te kijken waar de interactie plaatsvindt die van essentieel belang is om aan de specifieke groepsnormen te beantwoorden. Controle, hetzij in de vorm van gedogen, hetzij in de vorm van verbieden, over het toe-eigeningspotentieel van een locatie, kan worden verkregen door de noodzakelijke fysieke omgevingsfactoren te manipuleren die essentiële interactie binnen groepen beperken. Bij de ontwikkeling van een ontwerpinstrument – in wezen een voorschrijvend model – dat tot doel heeft controle te verkrijgen over het toe-eigeningspotentieel van een locatie, moet dan ook gebruik worden gemaakt van de verklarende structuur van een beschrijvend model om richtlijnen voor het ontwerp te kunnen formuleren.

Tot slot wil ik de noodzaak benadrukken om in toekomstige stadsvernieuwingsplannen voor de Atheense binnenstad rekening te houden met de *OPVI* en dit door zelforganisatie ontstane publieke domein officieel te erkennen. Fundamenteel uitgangspunt voor populistische ontwerpers en democratisch gezinde planologen was en is dat de status quo van hoe mensen wonen, zoals omschreven in gedragsmodellen, moet worden gehandhaafd en ondersteund door de gebouwde omgeving. Dus als het doel van stadsvernieuwingsplannen voor de

appropriate those locations that can best accommodate their particular activities. As we have elaborated, the location of the *IPOGT* in Athens is central, highly accessible and morphologically diverse, with an abundance of spaces with facility establishment and street gathering potential.

The work hypothesis has been that while the emergence of spontaneously appropriated urban spaces cannot be deterministically forecast, it is nevertheless constrained by the existence of certain physical environmental conditions. The physical environmental constraints of spatial appropriation are group specific and ought to be discovered by empirical research, considering the accommodation of interaction that is essential to the satisfaction of the particular group norms. Control, either toleration or prohibition, over a location's appropriation potential would be accomplished by manipulating the necessary physical environmental conditions that constrain essential intra-group interaction. Therefore the development of a design tool – essentially a prescriptive model – intending to accomplish control over a location's appropriation potential ought to utilise the explanatory structure of a descriptive model in order to formulate design guidelines.

In conclusion the necessity of acknowledging the *IPOGT* in any future urban renewal plan for downtown Athens was put forward, granting institutional recognition to this self-organised public domain. The fundamental point of departure of the populist designers and the bottom-up planners has been, and still is, that the *status quo* of how people dwell, as described by behavioural models, ought to be

Atheense binnenstad zou zijn de ontmoetingsplaats voor immigranten op dezelfde locatie te handhaven en te ondersteunen, dan moeten de ontwerpers tegemoet komen aan de normen van de immigranten (en niet van vooral hun eigen burgerlijke idealen ten aanzien van de publieke ruimte volgen) en dus de noodzakelijke fysieke omgevingsfactoren onderhouden en creëren om essentiële interactie tussen immigranten op de locatie, zoals gedefinieerd in het beschrijvende model, mogelijk te maken. Dan zien we de westerse Atheense binnenstad misschien veranderen van een stedelijke ruimte waarin immigranten zijn ‘binnengedrongen’²⁵ in een plek waar inheemse Grieken en nieuwe bewoners elkaar kunnen leren kennen, zodat een multiculturele ruimte van ontmoeting en uitwisseling ontstaat.

²⁵
De aangehaalde term is afkomstig van R.K. Dudrah, met de complimenten van de auteurs voor zijn commentaren en suggesties voor dit artikel.

Vertaling: Auke van den Berg, Bookmakers

Dankbetuiging Dit artikel is gebaseerd op een casestudy in het proefschrift Emergent places for urban groups without a place: Representation, Explanation, Prescription, dat de auteur in januari 2005 verdedigde aan de TU Delft, onder supervisie van prof. Alexander Tzonis en prof. Liane Lefaivre. Al het empirische materiaal, foto's en grafieken zijn het intellectuele eigendom van de auteur, tenzij ze aan hun bron worden toegeschreven.

preserved and supported through the built environment. Thus if the goal of an urban renewal plan for downtown Athens would be the preservation and support of the getting IPOGT, then designers ought to satisfy the immigrants' norms – rather than project their own middle class public space ideals – and therefore maintain and provide the necessary physical environmental conditions for the occurrence of the essential immigrant interaction in the location as identified by the descriptive model. In this perspective, we could anticipate a transformation of western downtown Athens from an urban space ‘invaded’²⁵ by immigrants to a place where indigenous Greeks and the new dwellers can get to know each other, becoming a multicultural space of exposure and exchange.

²⁵
Cited term is attributed to R. K. Dudrah with the author's compliments for his comments and suggestions to the current essay.

Acknowledgments This essay is based on one case study in the author's PhD dissertation Emergent Places for Urban Groups Without a Place: Representation, Explanation, Prescription completed at Delft University of Technology in January 2005, conducted under the supervision of Prof. Alexander Tzonis and Prof. Liane Lefaivre. All empirical evidence, photographs and diagrams are intellectual property of the author, unless attributed to their source.